

Saksliste

Sak MKR 32/98

KIRKEMØTESAKER

a. Verdet til mennesket er ukrenkelig - arbeid med menneskerettar i Den norske kyrkja (*ettersendes*)

Felles påskefeiring fra år 2001

c. Organisasjonsgjennomgang i de sentralkirkelige råd (*ettersendes*)

d. Representanter til Rådsmøte i NKR 1999-2002 (*ettersendes*)

e. Strategidokument for Dnk 1999-2002 (*ettersendes*)

MELLØMKIRKELIG RÅD	OSLO	8. OG 9. SEPTEMBER 1998
SAMISK KIRKERÅD	LEBESBY	8. OG 9. SEPTEMBER 1998
KIRKERÅDET	OSLO	17.-19. SEPTEMBER 1998
KIRKEMØTET	BERGEN	8.-13. NOVEMBER 1998

Sak MKR 32/98a, SKR /98, KR 36/98, KM 12/98

Saksordførarar: Mellomkirkelig Råd: Ola Hunsager; Kirkerådet: Nils Tore Andersen

Sakshandsamar: Hans Morten Haugen

Saksdokument: Saksframstilling

Verdenserklæringa om menneskerettighetene

Oversyn over viktige menneskerettsinstrument

Boka *Håp for verden - Kirken og menneskerettighetene*

Kirkemøtesak 10/96: Forbruk og rettferd

Materiell til freds- og menneskerettighetssøndagen 6. desember 1998

Bakgrunn:

Saka sendast ut i same versjon til Mellomkirkelig Råd og til Kirkerådet som egne saker, medan Samisk Kyrkjeråd har saka som orienteringssak. Av de respektive fagnemndene har både Menneskerettighetsutvalget og Komitéen for Internasjonale Spørsmål, samt Nemnd for diakoni teke del i arbeidet med dette dokumentet. Kirkerådet vil få forslaga til endringar som vart melde på møtane i Samisk Kyrkjeråd og Mellomkyrkjeleg Råd. Det vil bli arbeidd noko i ettertid, og dei endringane som vert gjort skal godkjennast av leiarane i råda.

Saksframstilling:

Verdet til mennesket er ukrenkjeleg - arbeid med menneskerettar i Den norske kyrkja

I Innleiing

II Kvifor er kyrkja engasjert i menneskerettsarbeid?

III Økumenisk arbeid for menneskerettane

VIMenneskerettane representerer noko nytt

V Menneskerettane inn i eit nytt årtusen

VI Utfordringar internasjonalt

Retten til mat blir broten kvar dag

Religiøs ekstremisme er umenneskeleg og uevangelisk

Kristendomen som ein kultur mot vald

VII Utfordringar i Noreg

Perfekte barn - eigarskap av mennesket

Har alle menneske i Noreg dei same rettane?

Overgrep mot dei reisande

VIII Menneskerettane i det politiske spelet -døme frå Noreg

IX Oppsummering

X Framlegg til vedtak

I INNLEIING

I 1998 er det 50 år sidan Verdserklæringa om menneskerettane vart vedteken. I august i år var Den norske kyrkja medarrangør for ei stor jubileumsmarkering i Oslo saman med religions- og livssynsorganisasjonane i i Noreg. Her var også den norske regjeringa til stades, og i salen satt også Høgkommisæren for menneskerettar i Sameinte Nasjonar (SN), Mary Robinson.

Dette bildet kan illustrere flere viktige sider i arbeidet for menneskerettar i dag:

Den norske kyrkja har eit langvarig og forpliktande engasjement for menneskerettane. Dette engasjementet vert delt av store deler av folket, i og utanfor kyrkja. Dette engasjementet inneber eit tett og konstruktivt samarbeid med norske styresmakter og internasjonale politiske og kyrkjelege organ.

Dei internasjonale økumeniske organa har gjeve kyrkjene ei utfordring no i 1998, året då vi feirar 50års-jubileet for Verdserklæringa om menneskerettane. Dei ber oss tydeleggjere og forsterke engasjementet for menneskerettane. Denne utfordringa vil Den norske kyrkja fylgje opp, og denne KM-saka er eit bidrag til å gje eit slikt vitnesbyrd.

Dei internasjonale økumeniske organa Verdskyrkjerådet, Det lutherske verdsforbundet og Verdsalliansen for reformerte kyrkjer har i fellesskap vald å lyfte fram sju sentrale menneskerettslege utfordringar for kyrkjene no i 1998: religionsfridom, kvinnerettar, rasisme, straffefridom frå forbrytingar, økonomiske, sosiale og kulturelle rettar, urfolksrettar og flyktningerettar.

II KVIFOR ER KYRKJA ENGASJERT I MENNESKERETTANE?

Nokre døme på kva som tidlegare er gjort i Den norske kyrkja for å skape auka medvit omkring menneskerettar og menneskeverd - og tilhøva mellom desse:

- Bispemøtet skreiv i 1968 *I menneskerettighetenes år*, med sterk støtte til menneskerettane.
- Rapporten ... *For menneskelivets skyld - Den norske kirkes internasjonale menneskerettighetsengasjement*, lagt fram for Kyrkjemøtet i 1988.
- Utgreiinga *Etiske synspunkter på genetisk veiledning og prenatal diagnostikk* vart lagt fram for Bispemøtet i 1982.
- Kyrkjemøtesak 3/85 hadde tittelen *Menneskesyn og menneskeverd* og leidde fram til viktig arbeid utover på 80-talet.

- Til Kyrkjemøtet 1989 vart fleire utgreingar lagde fram; den mest relevante her hadde tittelen *Mer enn gener- Utredning om bioteknologi og menneskeverd*.
- Sakane «Forbruk og rettferd» frå 1996 og «Urfolk i den verdensvide kirke med utgangspunkt i samisk kirkeliv» frå 1997 hadde også klare menneskerettslege sider.
- Til dette Kyrkjemøtet har alle delegatane fått boka *Håp for verden - Kirken og menneskerettighetene*, eit fellesprosjekt der også Kirkens Nødhjelp og frikyrkjene er med.

Som synt i kyrkjemøtesaka om dødshjelp, er det ein tendens til at menneskeverdet blir forstått som ein funksjon av kor godt den einskilde fungerer eller kva evne han har til å auke velferden i samfunnet. Ei slik forståing bryt sterkt med både Bibelen og grunnleggjande fellesskapsetikk. Jesus møtte dei som fall utanfor samfunnet med ei haldning som i dag kan vere eit førebilete for oss (Lukas 5, 18-26).

Utfordringane både mot menneskeverdet og mot menneskerettane kan forklarast m.a. gjennom ein trong til å kontrollere stadig fleire sider ved menneskelivet og omgjevnadene rundt oss. Jo meir kontroll vi ynskjer å ta til oss, jo meir avmektige ser vi at vi faktisk er. Rett forvaltning av naturen er eit oppdrag vi har fått (1 Mos 1.28). Oppmodinga om å leggje jorda under oss har også vorte misbrukt. Forvaltaroppdraget må no styrkast - for å skape motkrefter til dei som vil bruke mennesket til eiga vinning.

I dag har mange det svært godt, materielt sett. Samstundes får vi det stadfesta at dei som verkeleg tapar på dei gode tidene er dei som har lite frå før. Dette utfordrar oss som kristne. Som det står å lese i kyrkjemøtedokumentet Forbruk og rettferd frå 1996: *«Vi ber fram stor takk til vår Herre og Skapar for at vi lever i materiell tryggleik. Men på same tid ser Kyrkjemøtet at vi må gå føre og arbeide aktivt for opbrot og endringar, slik at Guds vilje med skapningen og skaparverket vert røyndom. Bibelen lærer oss dessutan at Gud tek parti for dei undertrykte.»*

Dyrkinga av det perfekte og det vellukka blir stadig viktigare, og i vår del av verda i dag finst økonomisk fridom og relevant kunnskap som kan nyttast for å verkeleggjere nokre av desse ideala. Mennesket har alltid streba etter eit betre liv, og vil alltid ha ein motivasjon til å nå endå høgare - også med andre menneske som synlege og usynlege offer. Mot ei slik tenkning bryt Jesu radikale bodskap. Når vi møter Kristi ansikt i våre medmenneske, og lærer at Jesus framfor alt er hos dei fattige i seg sjølve (Matt 5.3; Matt 25.40) får vi ei anna forplikting på verdien av menneskeleg liv og fellesskap.

Tilhøvet mellom Bibelen og menneskerettane kan enkelt illustrerast med at omgrepet «menneskerettar» var framand for dei som levde i den tida då Bibelen vart overlevert og nedskriven. Bibelen kan likevel være ei rik inspirasjonskjelde for eit menneskerettsengasjement, og kan også utvide perspektivet i høve til menneskerettane. Trass i at det samfunna på Jesu tid ikkje praktiserte noko likeverde mellom menneska, er likskaps- og rettferdsideala endå meir eksplisitte i Bibelen enn kva nokon av menneskerettskonvensjonane rommar.

Utgreiinga *For menneskelivets skyld - Den norske kirkes internasjonale menneskerettighetsengasjement* lister opp desse åtte grunnprinsippa for ei kristen forståing av menneskerettane:

- Tilhøvet mellom menneske og Gud er bygd på hans løfter om nåde og tilgjeving;

- Menneskeverdet kan ikkje krenkast av di livet og verdet vårt er gjeven av Gud;
- Gud har skapt alle menneske i sitt bilete, noko som ikkje tillet diskriminering;
- Alle menneske er syndarar, også i høve til andre, og menneskerettane set rett foran makt;
- Menneskerettane må forståast innanfor ei ramme av fellesskap, ikkje individuelt;
- I høve til naturen og andre levande skapningar kan ikkje rettane brukast mot skaparverket;
- Det er mogleg å oppgje rettane sine overfor andre menneske, men dette kan ikkje krevjast av andre;
- Kristen fridom i høve til Gud og grunnleggjande fridomar innanfor menneskerettstenkning er knytt til to ulike sfærar, og kan derfor ikkje samanblandaast.

Sidan Bibelen og menneskerettane aldri kan bli samsvarande, av di dei har ulike grunngevingar og ulike mål, vil vi også i dag finne døme på at Bibelen kan gje andre svar enn menneskerettane. Likevel ser vi mange gonger at kristne som i ei sak kan ha kritiske standpunkt av teologisk art, likevel kan arbeide for å fremje dei menneskerettslege sidene ved denne saka. Dette syner eit gjennomtenkt forhold til eigen teologi og menneskerettstenkning.

III ØKUMENISK ARBEID FOR MENNESKERETTANE

Nå Kyrkjemøtet no skal gå djupare inn i menneskerettsspørsmål må vi også kjenne historia i kyrkja sitt bidrag til menneskerettane. Etter den første generalforsamlinga til Verds kyrkjerådet i september 1948 reiste mange av dei som hadde tatt del i etableringa av Verds kyrkjerådet direkte til New York og arbeidet med det som skulle bli Verds erklæringa om menneskerettane. Innsatsen til desse kyrkjeleiarane var viktig for at Verds erklæringa om menneskerettane vart eit slikt sentralt dokument i all ettertid.

Då teksta til Verds erklæringa om menneskerettane vart diskutert i 1948, var det lenge eit framlegg om at ordet «Skapar» skulle vere med i innleiinga til erklæringa. Dei meir og meir ateistiske austblokk-landa gjekk til slutt imot formuleringa om at mennesket har fått fornuft og samvit i Skapar-gåve («endowed by the Creator»).

Denne strykninga er ein illustrasjon på ei oppfatning som ofte har vore dominerande. Mange meiner at menneskerettane og religion tilhøyrer to ulike sfærar. Ei slik oppfatning er korrekt på den måten at dette er to skilde system, men ho er ukorrekt dersom ein tar som sitt utgangspunkt at desse to kan gje rikdom og forståing til kvarandre.

Sjølv om kyrkjeleiarar spelte ei sentral rolle for formulere Verds erklæringa, har kyrkja opp gjennom historia ikkje alltid vore like positiv til at det har vekse fram normsystemer som har andre kjelder enn dei bibelske. Trongen til å vere ei sann og tenande Kristi kyrkje har til tider blitt borte i trongen til å verne egne privilegier og egne kyrkjelege rettar. Det finst nok av eksempel på at kyrkje og stat - ofte i nære alliansar - ikkje har vore flinke nok med å arbeide for å fremje rettane til dei som trong det mest. Spørsmålet har heile tida kva grunnleggjande verdiar kyrkja skal bere med seg.

Også Jesu møte med menneske som jødane definerte som religiøst fråfalne og ureine, kan vi lære mykje av i dag. Møtet med både gamle og nye minoritetar er ein test på kor ope samfunnet er. Menneskeverdet kan også trugast når ei gruppe vil omforma andre oppfatningar og levestil til å passe med det ein sjølv har. Som synt i kyrkjemøtedokumentet «Urfolk i den verdsvide kyrkja med utgangspunkt i samisk kyrkjeliv» frå 1997, har Den norske kyrkja hatt ein blanda tradisjon i møtet med norske samar.

- Til Kyrkjemøtet 1989 vart fleire utgreiingar lagde fram; den mest relevante her hadde tittelen *Mer enn gener- Utredning om bioteknologi og menneskeverd*.
- Sakane «Forbruk og rettferd» frå 1996 og «Urfolk i den verdensvide kirke med utgangspunkt i samisk kirkeliv» frå 1997 hadde også klare menneskerettslege sider.
- Til dette Kyrkjemøtet har alle delegatane fått boka *Håp for verden - Kirken og menneskerettighetene*, eit fellesprosjekt der også Kirkens Nødhjelp og frikyrkjene er med.

Som synt i kyrkjemøtesaka om dødshjelp, er det ein tendens til at menneskeverdet blir forstått som ein funksjon av kor godt den einskilde fungerer eller kva evne han har til å auke velferden i samfunnet. Ei slik forståing bryt sterkt med både Bibelen og grunnleggjande fellesskapsetikk. Jesus møtte dei som fall utanfor samfunnet med ei haldning som i dag kan vere eit førebilete for oss (Lukas 5, 18-26).

Utfordringane både mot menneskeverdet og mot menneskerettane kan forklarast m.a. gjennom ein trong til å kontrollere stadig fleire sider ved menneskelivet og omgjevnadene rundt oss. Jo meir kontroll vi ynskjer å ta til oss, jo meir avmektige ser vi at vi faktisk er. Rett forvaltning av naturen er eit oppdrag vi har fått (1 Mos 1.28). Oppmodinga om å leggje jorda under oss har også vorte misbrukt. Forvaltaroppdraget må no styrkast - for å skape motkrefter til dei som vil bruke mennesket til eiga vinning.

I dag har mange det svært godt, materielt sett. Samstundes får vi det stadfesta at dei som verkeleg tapar på dei gode tidene er dei som har lite frå før. Dette utfordrar oss som kristne. Som det står å lese i kyrkjemøtedokumentet Forbuk og rettferd frå 1996: *«Vi ber fram stor takk til vår Herre og Skapar for at vi lever i materiell tryggleik. Men på same tid ser Kyrkjemøtet at vi må gå føre og arbeide aktivt for opbrot og endringar, slik at Guds vilje med skapningen og skaparverket vert røyndom. Bibelen lærer oss dessutan at Gud tek parti for dei undertrykte.»*

Dyrkinga av det perfekte og det vellukka blir stadig viktigare, og i vår del av verda i dag finst økonomisk fridom og relevant kunnskap som kan nyttast for å verkeleggjere nokre av desse ideala. Mennesket har alltid streba etter eit betre liv, og vil alltid ha ein motivasjon til å nå endå høgare - også med andre menneske som synlege og usynlege offer. Mot ei slik tenkning bryt Jesu radikale bodskap. Når vi møter Kristi ansikt i våre medmenneske, og lærer at Jesus framfor alt er hos dei fattige i seg sjølve (Matt 5.3; Matt 25.40) får vi ei anna forplikting på verdien av menneskeleg liv og fellesskap.

Tilhøvet mellom Bibelen og menneskerettane kan enkelt illustrerast med at omgrepet «menneskerettar» var framand for dei som levde i den tida då Bibelen vart overlevert og nedskriven. Bibelen kan likevel være ei rik inspirasjonskjelde for eit menneskerettsengasjement, og kan også utvide perspektivet i høve til menneskerettane. Trass i at det samfunna på Jesu tid ikkje praktiserte noko likeverde mellom menneska, er likskaps- og rettferdsideala endå meir eksplisitte i Bibelen enn kva nokon av menneskerettskonvensjonane rommar.

Utgreiinga *For menneskelivets skyld - Den norske kirkes internasjonale menneskerettighetsengasjement* lister opp desse åtte grunnprinsippa for ei kristen forståing av menneskerettane:

- Tilhøvet mellom menneske og Gud er bygd på hans løfter om nåde og tilgjeving;

- Menneskeverdet kan ikkje krenkast av di livet og verdet vårt er gjeven av Gud;
- Gud har skapt alle menneske i sitt bilete, noko som ikkje tillet diskriminering;
- Alle menneske er syndarar, også i høve til andre, og menneskerettane set rett foran makt;
- Menneskerettane må forståast innanfor ei ramme av fellesskap, ikkje individuelt;
- I høve til naturen og andre levande skapningar kan ikkje rettane brukast mot skaparverket;
- Det er mogleg å oppgje rettane sine overfor andre menneske, men dette kan ikkje krevjast av andre;
- Kristen fridom i høve til Gud og grunnleggjande fridomar innanfor menneskerettstenkning er knytt til to ulike sfærar, og kan derfor ikkje samanblandast.

Sidan Bibelen og menneskerettane aldri kan bli samsvarande, av di dei har ulike grunngevingar og ulike mål, vil vi også i dag finne døme på at Bibelen kan gje andre svar enn menneskerettane. Likevel ser vi mange gonger at kristne som i ei sak kan ha kritiske standpunkt av teologisk art, likevel kan arbeide for å fremje dei menneskerettslege sidene ved denne saka. Dette syner eit gjennomtenkt forhold til eigen teologi og menneskerettstenkning.

III ØKUMENISK ARBEID FOR MENNESKERETTANE

Nå Kyrkjemøtet no skal gå djupare inn i menneskerettsspørsmål må vi også kjenne historia i kyrkja sitt bidrag til menneskerettane. Etter den første generalforsamlinga til Verds kyrkjerådet i september 1948 reiste mange av dei som hadde tatt del i etableringa av Verds kyrkjerådet direkte til New York og arbeidet med det som skulle bli Verds erklæringa om menneskerettane. Innsatsen til desse kyrkjeleiarane var viktig for at Verds erklæringa om menneskerettane vart eit slikt sentralt dokument i all ettertid.

Då teksta til Verds erklæringa om menneskerettane vart diskutert i 1948, var det lenge eit framlegg om at ordet «Skapar» skulle vere med i innleiinga til erklæringa. Dei meir og meir ateistiske austblokk-landa gjekk til slutt imot formuleringa om at mennesket har fått fornuft og samvit i Skapar-gåve («endowed by the Creator»).

Denne strykninga er ein illustrasjon på ei oppfatning som ofte har vore dominerande. Mange meiner at menneskerettane og religion tilhøyrer to ulike sfærar. Ei slik oppfatning er korrekt på den måten at dette er to skilde system, men ho er ukorrekt dersom ein tar som sitt utgangspunkt at desse to kan gje rikdom og forståing til kvarandre.

Sjølv om kyrkjeleiarar spelte ei sentral rolle for formulere Verds erklæringa, har kyrkja opp gjennom historia ikkje alltid vore like positiv til at det har vekse fram normsystemer som har andre kjelder enn dei bibelske. Trongen til å vere ei sann og tenande Kristi kyrkje har til tider blitt borte i trongen til å verne egne privilegier og egne kyrkjelege rettar. Det finst nok av eksempel på at kyrkje og stat - ofte i nære alliansar - ikkje har vore flinke nok med å arbeide for å fremje rettane til dei som trong det mest. Spørsmålet har heile tida kva grunnleggjande verdiar kyrkja skal bere med seg.

Også Jesu møte med menneske som jødane definerte som religiøst fråfalne og ureine, kan vi lære mykje av i dag. Møtet med både gamle og nye minoritetar er ein test på kor ope samfunnet er. Menneskeverdet kan også trugast når ei gruppe vil omforma andre oppfatningar og levesett til å passe med det ein sjølv har. Som synt i kyrkjemøtedokumentet «Urfolk i den verdsvide kyrkja med utgangspunkt i samisk kyrkjeliv» frå 1997, har Den norske kyrkja hatt ein blanda tradisjon i møtet med norske samar.

I møtet med det som bryt med tilvande oppfatningar, er det lett å la mistanken, frykta og hovmodet få råda. Vi er alle usikre i møtet med det som er framant. Det er vårt eige val om vi vil dyrke dei fordommane vi har, eller om vi vel å fokusere på det vi har felles, det vi kan lære, og det vi kan arbeide saman om. Like viktig er det å verdsette ulikskap, og bygge fellesskap

I ei kompleks verd er det lettare å la dei enkle kategoriseringane få råda grunnen. Når vi møter andre med oppfatningar knytt til deira medlemskap i ei sosial gruppe, er det samstundes vanskeleg å møte desse menneska med den respekten dei har krav på som einskildindividar. Mange vert truga og utsette for vald med religiøs grunngeving. Desse åtaka på verdet til det einskilde mennesket er det lett å ta avstand frå. Likevel har vi som kristne ikkje i stor nok grad løfta fram det enorme potensialet som ligg i å bruke kristendommen som ein kultur mot vald.

Dersom ein definerer tilhøva i Noreg med utgangspunkt i den norske majoritetskulturen, er det grunnlag for å hevde at vi bor i eit land der konfliktlinjene ikkje er djupe, eller har gitt grunnlag for alvorleg konflikt. Dersom ein derimot vel å ta utgangspunkt i dei minoritetane som lever i Noreg, teiknar det seg eit heilt anna bilete. Summen av tiltak med assimilering som mål skapte utryggleik og identitetsforvirring. Tiltaka åpna vidare for vanskjøtsel og overgrep mot den einskilde, og kunne føre til splid internt i fellesskapet. For nokre vart tidlegare stoltheit erstatta med skamkjensle over eige opphav.

På same måten som menneskerettane er viktigast for dei som har det svakaste rettslege vernet frå før, må forkynninga tale til dei som treng dette mest. Jesus møte med menneske som andre ynskjer å halde utanfor samfunnet, er ei utfordring for oss å praktisere. Like utfordrande er det å leve i pakt med hans store tenerideal, som bryt radikalt med vanlege oppfatningar om rang og makt (Mark 10, 43-45; Joh 13, 12-16).

Generalt kan dei seiast at «gode kristne» ofte ikkje har vore flinke nok til å møte andre menneske med den respekten som vi kan lære frå Jesus. Kristne greide ikkje å forme nokon motkultur mot rasistiske, sosiobiologiske forklaringar, der kollektiv avstamming bestemte det verdet dei einskilde hadde. Også ynsket om å nå dei unådde, var med på å redusere terskelen for kva som var akseptabel atferd, sjølv om mykje misjonsarbeid har vorte gjort med stor respekt for dei ein verka blant.

Dette dokumentet går inn i ulike situasjonar der menneskeverdet er truga. I hovudsak finst utfordringane i samtida, der ei medviten kyrkje kan gå til kjelda for si tru for å finne svar på ei rekkje spørsmål. Også nokre historiske døme på overgrep må vi ta med. Dette er gjort fordi det framleis er mange som har sine røymsler knytt til kyrkjeleg maktmisbruk. Vi må vere viljuge til å lytte til desse historiene, også fordi vi kan lære noko av dei i våre tilhøve til menneske og folkegrupper i dag. Vi må våge å sjå at dei som blir forstått å vere overgripingar ofte har vore «gode kristne».

Heilt sentralt er det å peike på dei sentrale bidraga som har kome frå Den norske kyrkja til fremjing av menneskerettar internasjonalt. Her er det nok å nemne døme som Sør-Afrika og Mellom-Amerika, men også knytt til arbeid innanfor Det økumeniske tiåret for kvinner har Den norske kyrkja vore med på å sikre rettane til menneske som i mange land har eit svakt rettsvern.

Kyrkjemøtedelegatane vert ikkje bedne om å ta stilling til nokon ny menneskerettsstrategi for Den norske kyrkja. Arbeid for menneskeverd og menneskerettar er i dag ein integert del av verksemda i kyrkja. Likevel vil vi gjerne ha tilbakemeldingar på om det er nokre av utfordringane som er reiste i dette dokumentet som er særleg viktige at vi fylgjer opp dei næraste åra. Eit slikt arbeid kan gjerast i breitt samansette grupper som blir bedne om å kome tilbake til Kyrkjemøtet med konklusjonar og tilrådingar.

I mellomtida er det oppgåver som vi kan hjelpe til med. På lokalt nivå kan vi leggje endå betre til rette for at smågrupper i kyrkjelydane kan fremje menneskerettar når dei samlast, elevar på skulene kan nytte eit friminutt i veka til å få med seg klassekameratar til å skrive små brev til styresmakteane, i kristne samanhengar kan vi bidra med auka medvit, mellom anna i forkynninga. E-post har vorte eit verkemiddel for enkel informasjonstilgang. I vennsksapsarbeidet er også menneskerettane framme i kommunikasjonen.

Sentralt skjer det også mykje arbeid. Ikkje alt arbeid er alltid like synleg i mediabiletet, men vi veit at det har effekt. Desse aktivitetane er verdsette blant medlemmene i Den norske kyrkja:

- Vi følgjer opp prioriterte land og prosessar som dei internasjonale økumeniske organa arbeider med, også som medlem av internasjonale delegasjonar.
- Vi støtter årleg over 50 organisasjonar gjennom Det norske menneskerettsfondet, der Kirkens Nødhjelp har styreleiaren i 1998 og Mellomkyrkjeleg Råd har hatt dagleg ansvar dei siste fire åra.
- Vi gjev direkte støtte til menneskerettsfremjande arbeid i regi av systerkyrkjene våre.
- Vi legg til rette for aktivitetar lokalt, også gjennom informasjonsmateriell, som bøker og informasjon- og liturgimateriell til Menneskerettssundagen og andre naturlege dagar.

Vi tar ansvar saman med andre norske organisasjonar for å drive menneskerettsarbeid framover, seinast i sommar gjennom Oslokonferansen om religions- og livssynsfrihet.

IV MENNESKERETTANE REPRESENTERER NOKO NYTT

Menneskerettane betyr ei endring bort frå tanken om at tilhøvet mellom borgar og stat bare er ei sak som vedgår styresmakteane. Menneskerettane set grensar for statleg maktutøving. Når menneskerettane i kjølvattnet av dei grusomme hendingane etter Den andre verdskrigen fekk ei internasjonal erklæring, varsla dette ein ny tid, der verdssamfunnet vart gjeven ansvar for tilhøvet for borgarane i den einskilde staten.

Ideelt sett gjev menneskerettane objektive mål for eit trygt og verdig liv. Statane pliktar seg til å respektere, sikre og fremje menneskerettane, og kan bli stilde til ansvar dersom dei ikkje gjer det dei er plikta til. Sidan føresetnadene for at ein kan nytte dei ulike rettane er ulike avhengig av kvar ein bur, er det likevel vanskeleg å seie at rettane *i praksis* fungerer slik ein skulle ynskje.

Som internasjonalt samstemt normgrunnlag representerer likevel menneskerettane eit enormt framsteg. Gjennom Verdslerlæringa og seinare konvensjonar, som er bindande for dei statane som har slutta seg til desse, har eit tenkjesett med opphav i franske og engelske opplysningsfilosofar om mennesket som berar av visse umistelege rettar - utvikla seg til å bli ein del av folkeretten.

Folkeretten har tradisjonelt regulert tilhøva mellom stater. Prinsippet om ikkje-innblanding i dei indre tilhøva i statane, kan fråvikast dersom overgrepa mot sivilbefolkninga er omfattande. Særleg gjeld dette dersom overgrepa også er eit trugsmål mot fred og tryggleik utanfor grensene til landet. Alt for ofte har vi sett konsekvensane av at det internasjonale samfunnet har observert passivt dei overgrepa som har skjedd, eller lett urett halde fram.

Dette dokumentet vil også problematisere tilhøvet mellom verde og rettar, men vil innleie med å slå fast at menneskerettane sett standardar som er viktige for å fremje eit menneskeverdig liv for alle. Likeverdet som er gjeve oss som menneske skapt i Guds bilete, vert stadfesta i Verdserklæringa om menneskerettane.

Ei slik forståing er eit radikalt brot med mange kulturelle og religiøse tradisjonar, som set skilje mellom folk og byggjer på rangordningar. Framleis eksisterer slike tradisjonar, som kastevesenet i India, folkemord og forsøk på etnisk reinskning, også på vårt eige kontinent, slavearbeid på Den Dominikanske Republik, redusert vekt på vitneprov frå kvinner i einskilde muslimske land, og diskriminering av menneske med annan hudfarge i vestlege land - også i Noreg.

V MENNESKERETTANE I DET NESTE ÅRTUSEN

Menneskerettane har vorte sentrale premiss i all offentleg debatt. Endå klarare enn før har menneskerettane gjort det mogleg å grunngje internasjonal felles handling for å sikre menneskeverdet. Dette gjev også ulike kyrkjelege organ eit særleg ansvar for å vidareutvikle si eiga tenkning og sitt eige arbeid.

Denne saka er førebudd med føremål om å vise korleis arbeid med menneskerettar og menneskeverd heng saman. Gjennom 90-talet har det skjedd ei utvikling i i teknologi, økonomi og jus som kyrkja har bare delvis har vore med å leggje premissane for. Gjennom dette dokumentet vil vi syne nokre utfordringar og korleis kyrkja har arbeidd og kan arbeide med desse utfordringane framover. *Vi ber om at Kyrkjemøtet gjev tilrådingar for dei sakene som det er naudsynt å arbeide med framover, og i kva form eit slikt arbeid best kan skje.*

Som etiske forbrukarar kan vi bidra til å fremje menneskerettane. Arbeid med urfolk og minoritetar har kyrkjene i det siste fått augene opp for. Diakoni og arbeid med menneske med psykisk eller fysisk funksjonshemming kan med fordel vere endå meir tydeleg på det menneskerettslege grunnlaget. Auka makt til dei som ynskjer å bruke menneskekroppen til eiga vinning, må vi vere merksame på. Og når vi no går mot eit nytt årtusen, ville misjonsengasjementet fått ei spennande forankring dersom dette arbeidet også hadde ein menneskerettsleg basis. Utfordringa er med dette gjeven!

Slik menneskerettstanken har gripe om seg, rører han ved stadig fleire sider av menneskeleg samhandling. To grupper som stadig vert trekte med i menneskerettsdebatten, er individ og selskap. Debatten om ansvaret desse har, har gjort arbeidet med menneskerettar meir interessant og meir komplekst, med endå fleire verkemiddel til disposisjon. Samstundes kjem det åtvaringar mot å gjere menneskerettane for vide; alt kan ikkje vere menneskerettar.

Individ: Det har kome framlegg frå ei gruppe med over 20 tidlegare statsleiarar om at vi no ikkje berre må løfte fram dei rettane vi har, men også dei pliktene og det ansvaret som følgjer med det å vere menneske. Framlegget om å arbeide for ei erklæring om menneskeplikt

(responsibilities) vert støtta av styresmakter som ser på den vestlege individualismen som eit hinder for å sikre alle menneskerettane, og ikkje berre dei sivile og politiske. Planen er at teksten skal bli eit vedlegg til Verdserklæringa om menneskerettane frå 1948.

Frå fleire organisasjonar, som Amnesty og Helsingforsføderasjonen, har det kome ei åtvaring mot dette forsøket. Uroa går ut på at dette forkludrar høvet til å gjere ein grundig gjennomgang av dei vedtekne konvensjonane og korleis desse er følgde opp nasjonalt. Tekstframlegget reduserer også merksemda på at det er styresmaktene som er ansvarlege for å respektere, sikre og fremje menneskerettane. Kort sagt finst det mykje ugjørt på menneskerettsområdet som blir liggjande dersom perspektivet vert utvida for mykje, hevder desse organisasjonane. Dei får stød frå fleire vestlege statar.

Som kristne er ikkje plikttanken framand for oss. Vi ser også at kristne verda over og dei som tilhøyrrer andre religionar no finn saman i arbeid for felles verdiar og felles ansvar mot utbytting og menneskefiendtlige kreftar. Tekstframlegget til erklæringa om menneskepliktar omtalar den gylne regel, respekt for andre og generell respekt for loven. Det vanskelege spørsmålet er *ikkje* om dette er sentrale utfordringar som det må arbeidast med framover, men om dette arbeidet skal knyttast til menneskerettane, der statane er dei folkerettslege subjekta.

Ei viktig hending på 50-årsdagen for Verdserklæringa er røysting over ei erklæring om menneskerettsforsvararar. Dette er viktig som støtte til dei mange som risikerer livet for å kjempe for andre si sak. Medan dei mange som står i ein dagleg kamp for menneskeverde og menneskerettar får støtte til arbeidet sitt, har styresmaktene i 1998 også lagt til rette for at einskildmenneske kan bli stilte til ansvar for sine overgrep - gjennom etableringa av Den internasjonale straffedomstol. Denne domstolen byggjer på internasjonal humanitær rett, også omtala krigens folkerett, som altså er noko anna enn menneskerettar. Dei overgrepa som skal etterforskast og dømmast er av dei absolutt grovaste, som folkemord og krigslovbrot. Dette vert også ei styrking av ansvaret til einskildmenneske, også på det internasjonale nivået.

Bedrifter: Det er sentralt at vi torer å reagere på dobbeltstandardene til næringslivet heime og ute. Stadig fleire av sakene der klagar får medhald i Den europeiske menneskerettsdomstolen handlar om utbyggingsprosjekt som medverker til å krenkje menneskerettane til dei som blir ramma. Slik situasjonen er i Noreg i dag er det spesielt vanskeleg å stille dei statseigde eller -kontrollerte forretningsverksemdene til ansvar for deira verksemd i område der ei rekkje menneskerettar vert brotne. Styresmaktene vil ikkje styre selskapa, og selskapa seier at det er styresmaktene som eig dei, og at vedtak derfor må treffast av regjeringa.

Ei bedrift kan ikkje stillast til ansvar for nokon internasjonal domstolsliknande ordning for brot på menneskerettane. Likevel finst mange måtar å arbeide på for å fremje menneskerettane. Bedrifta kan utvikle eigne menneskerettsstrategiar og tillate ulike organisasjonar - også kyrkjelege organ - å fylgje opp praksisen. Mange selskap innser at dette faktisk er nødvendig. Vidare kan dei bruke den økonomiske tyngden dei faktisk representerer til å fremje menneskerettane, både gjennom direkte tiltak og - via sine eigne regjeringar - søkje å påverke politikken i landet der dei har aktivitet.

I slike saker kan faktisk norske styresmakter spele ei langt tydelegare rolle enn kva dei har gjort til no. Kyrkja er til stades i alle deler av verda og melder tilbake til mellom anna Den norske kyrkja kva for verksemd norske interesser er engasjert i. Sjølv om NHO har laga

oversikt over menneskerettskonvensjonar og presentert norske organisasjonar som arbeider med menneskerettar, også Mellomkyrkjeleg Råd, er det grunn til å frykte at vitjingar på kontoret til norske selskap vert viktige i tida framover.

Kriterier for investeringar av midler frå Opplysningsvesenets Fond skal skje etter klare etiske retningslinjer. Sjølv om ikkje menneskerettar er nemnt eksplisitt, vil Kyrkjerådet følgje investeringane, for å sikre ei forsvarleg plassering.

VI UTFORDRINGAR INTERNASJONALT

Vi vel å løfte fram dei sosiale og økonomiske rettane, som eit middel til å få desse sterkare inn i det internasjonale arbeidet. Å leve i eit internasjonalt kyrkjefelleskap der nokre lever i overflod og andre må kjempe for å overleve, er ei stor utfordring for oss alle. På bakgrunn av dei bibelteologiske og etiske forplikningane som Den norske kyrkja har slått fast, er det tre sentrale menneskerettslege utfordringar som peiker seg ut:

- Globalisering og auka ulikskap, jf art 22, 25 og 28 i Verdserklæringa om menneskerettane
- Vald og etniske spenningar, jf art 29 i Verdserklæringa om menneskerettane
- Religionsfridom, jf art 18 i Verdserklæringa om menneskerettane

Retten til mat blir broten kvar dag

Globalisering er nemninga på ei rekkje prosessar som enkelt sagt betyr at det blir stadig færre fysiske og juridiske hindre for utveksling av arbeid, tenester og kapital mellom landa. I praksis blir det lettare å knyte band og kommunisere over store avstandar, men det betyr også at ulikskapane mellom rike og fattige aukar. Kort sagt vil dei med låg eller inga utdanning, særleg i fattige land, tape mest på ei utvikling med auka globalisering og spesialisering. Det er desse negative sidene ved globaliseringa, der styresmaktene får mindre høve til å fremje menneskerettane, også dei såkalla velferdsrettane som retten til mat og husvere, som vi må ta stilling til.

Løysinga på fattigdomsproblema og matmangel må finnast ein kombinasjon mellom naturgitte, internasjonale økonomiske og nasjonale politiske tilhøve. Dei seinare åra har rammevilkår vorte viktigare som forklaring på kvifor nokre land greier seg utan sveltkatastrofer, medan i andre land er dette eit tilbakevendande problem. Desse rammevilkåra er alt frå jordfordeling, tilgang på billige lån, eksistensen av ei fri og kritisk presse, til moglegheiten til å gje matvaresubsidiar og sikre ein open budsjettprosess.

Retten til mat er grunnleggjande. Uten denne vert det vanskelegare å innfri dei andre rettane, mellom anna vert det vanskeleg å oppnå utdanning dersom konsentrasjonen er svekka eller dersom mykje tid må brukast til å dekke basisbehov. Einkvar politikk må vurderast ut frå effekten på dei fattigste. Med denne forståinga blir det ei tilsløring å seie at indikatorane er positive dersom den makroøkonomiske veksten viser framgang medan dei fattigste vert fattigare.

Dei økonomiske oppskriftene som har vorte utforma ved universitet i Chicago og finansinstitusjonar i Washington har nettopp hatt denne tenkinga om nasjonaløkonomisk vekst som det sentrale. Auka eksport, reduserte offentlege utgifter og nedskrivning av valutakursen skulle skape inntjening av hard valuta, hovudsakeleg for å betale på ei framleis aukande gjeld. Framfor å produsere mat til eige behov skulle det no satsast på eksport. Alle land fulgte dei same pålegga og prisen på dei produkta som vart eksporterte sank drastisk.

Inntektene og matsikkerheiten sank, og dei som tener på dette, er forbrukarane i Nord. Det er på dette grunnlaget kyrkja må arbeide med u-landsgjeld, uansvarleg valutaspekulasjon og rettferdige handels- og investeringsvilkår. Vi kan ikkje støtte system som skapar auka ulikskap mellom rike og fattige.

Sjølv om denne framstillinga må bli skissemessig, der det ikkje skal nektast for at visse reformer i den økonomiske politikken var naudsynt, viser dette konsekvensene av ikkje å ta menneskerettane på alvor. Internasjonalt er det vanskeleg å finne semje om korleis hensynet til økonomiske sosiale og kulturelle rettar skal integrerast i verksemda til internasjonale organisasjonar. Verdsbanken har no utarbeidd eigne retningslinjer for prosjektimplementering i område der det bur urfolk, men deler av Verdsbankens arbeid kan framleis vere til skade for dei lokale tilhøva.

Retten til mat kan svekkast som følgje av naturskapte årsakar. Dette er den alminnelege forklaringa. Det som no blir meir og meir tydelig, er at ulike former for «utvilingsprosjekt» er med på å redusere moglegheiten til å brødfø seg sjølv. I samband med Verdskyrkjerådet sitt arbeid med dei fordrevne (uprooted people), kunne dei dokumentere at opp til ti millionar menneske kvart år blir tvangsfordrivne som ei følgje av ulike former for ressursuttapping. Dei færreste av desse får tilhøve som er minst like bra som situasjonen var før dei vart fordrevne.

Kirkens Nødhjelp er ynskjer å vere ein rettighetsorganisasjon, slik vi kan lese i boka *Håp for verden - Kirken og menneskerettighetene*. Dette har i lang tid betydd arbeid med dei grunnleggjande årsakene til fattigdom, men i det siste har også konkrete synlege brot på menneskerettane vorte ei viktig sak for organsasjonen. Noko av dette arbeidet vert gjort i tett samarbeid med mellom anna Mellomkyrkjeleg Råd.

Oppmodinga til Kyrkjemøtet må særleg vere knytt til oppfølgjinga av Forbruk og rettferd-dokumentet. Konkrete utfordringar er knytt til dei vala vi gjer som forbrukarar og som forvaltarar av enorme verdier - i verdsmålestokk. Giverteneste for kyrkjelyder og einskildmenneske må stadig løftast opp, slik alt arbeid med dei større spørsmåla også må sjåast på som menneskerettsarbeid. Norske styresmakter har ein stor oppgåve i å arbeide meir aktivt for økonomiske, sosiale og kulturelle rettar. Statane er delt i ei klar Sør-Nord-akse knytt til vektlegginga av desse rettane. Noreg er ikkje lengre den støttespelaren for interessene frå Sør som vi var tidlegare, og vi må ha forventning om at den nye gjeldsplanen fører til at Noreg no kan støtte dei fattigste landa i deira analyse av samanhengen mellom gjeldsbyrde og verkeleggjing av menneskerettane.

Er kristendomen ein kultur mot vald?

Det Jesus har lært oss, er i sanning eit godt grunnlag å byggje på for å demme opp for vald. Han sto for ein bodskap som kan vere vanskeleg å skjønne også i dag: *“Elska fiendane dykkar, gjer vel mot dei som hatar dykk”* (Luk 6.27). På bakgrunn av det vi kjenner frå livet til Jesus, er det ikkje så interessant å drøfta om Jesus var pasifist eller ikkje. Han levde eit liv som fredsfyrste sjølv om han ikkje la skjul på at eit liv for å breie ut evangeliet også kunne føre til splid og konflikt.

Som reaksjon på ynsket frå mange av medlemskyrkjene har Verdskyrkjerådet sett i gang Program for å ta kampen opp mot vald (“Program to overcome violence”). Ei rekkje av systerkyrkjene våre lever i ein svært pressa situasjon, der t.d. sosialt arbeid blir forstått å ha

politiske dimensjonar. Dei som vel å ta del i dette arbeidet, veit at dei gjer det med ein risiko for å bli fordrevne eller drepne. Desse lidningane må vi tore å ta inn over oss.

Det er kyrkjene som gjennom sitt sosiale arbeid i stor grad blir sittjande att med konsekvensane av ei militarisering og valdeleggjering av samfunnet. På denne bakgrunnen er det ikkje overraskande at kyrkjer er blant dei som kjempar hardest for å gjere tilgangen på våpen meir avgrensa. Norsk våpenindustri skal ikkje eksportere til land med krig eller der krig truar, men dessverre ser vi at både ferdige våpen og delleveransar til våpen har havna i land der sivilbefolkninga har vore særleg hardt ramma.

Vald og drap på uskuldege er eit overgrep mot den mest grunnleggjande retten av alle; retten til liv. USA forsvarar sin praksis med dødstraff. Dette vart mellom anna gjort under Menneskerettskommisjonen våren 1998 i eit krasst innlegg mot Spesialrapportøren for utanomrettslege og vilkårlege henrettingar, som vitja USA i september-oktober 1997. USA var sterkt krenka over konklusjonen frå denne vitjinga, som sa at ordninga med dødsstraff i USA var i strid med internasjonale menneskerettar. Den hemntanken som ligg til grunn for dødsstraffordninga i alle land der ho blir praktisert er med på å redusere respekten for menneskeverdet. Som kristne må vi gå imot ei slik ordning.

Vald er ofte noko ein vert opplært til. I mange familiar foregår det overgrep, både fysisk, psykisk og seksuelt. Når nokon på denne måten tilranar seg ei slik makt over andre, er dette ein himmelropande urett som vi må arbeide med i kyrkja, gjennom sjelesorg, rådgjeving, hjelpetilbod, der Kirkens Familievernkontor og Kirkelig ressurscenter for mishandlede kvinner er norske døme. Om ein vert fredsarbeidar eller valdshissar vert oftast bestemt i heimen.

Vi ser her at konfliktane finst på mange nivå, men felles for alle nivåa, er at den verdsvide kyrkja er til stades og kan hjelpe og heile. Av og til er det også viktig å gå inn i politiske prosessar, slik vi får synt med Kirkens Nødhjelp si deltaking i Norwegian Initiative on Small Arms Transfer (NISAT), som arbeider for å avgrense våpenleveransar mellom landa. Andre organisasjonar arbeider for å endre norsk våpeneksport. Av omsyn til dei som vert offer for militære overgrep, er det viktig med støtte til desse initiativa.

Den norske kyrkja har gjennom sine vedkjenningskrifter, særleg Confesso Augustana art. 16, lagt seg på ei ikkje-pasifistisk linje. Desse vedkjenningane er det andre kristne kyrkjefamlynn som ikkje kan stille seg bak. Grunngevingane er mange, mellom anna dette Kristusordet: *“Den som grip til sverd, skal falla for sverd”* (Matt 26.52). Av historia ser vi at kristne som har vore med i kyrkjer som har stått langt frå den politiske makta, oftare har vald pasifisme med ei kristen grunngeving. Dei kyrkjene som har hatt tettare band til styresmaktene har i langt mindre grad problematisert dette tilhøvet.

Mange land gir ikkje reell moglegheit til å velje alternativ til militærtjeneste, i tråd med retten til samvitsfridom i artikkel 18 i Konvensjonen om sivile og politiske rettार. Noreg støtta i 1998 eit framlegg i Menneskerettskommisjonen i Geneve om militærnektarar. Det vart framhalde at militærnektning eller desertering kunne føre til forfølging eller fengsling. På denne bakgrunnen må desse kunne reknast som flyktningar etter Flyktningekonvensjonen frå 1951, riktignok ikkje på grunnlag av bare denne handlinga for å unngå å ta del i eit militærapparat. I ei tid då krigane får karakter av å vere retta mot folkegrupper, og sivile er svært utsette, må vi

rekne med at mange vil gjere nytte av samvitsfridomen sin, særleg i land med ein aggressiv, nasjonal-sjåvinistisk kultur.

Oppmodinga til Kyrkjemøtet er å vurdere kva mentale og materielle føresetnader som skapar vald. Kva kan vi som kyrkje bidra med for å gjere noko med årsakene til eller lindringa etter at vald er utført. Norske styresmakter har eit ansvar for våpenhandelen frå Noreg. Freds- og forsoningsarbeidet som er gjort med norsk økonomisk og moralsk stød er eit prov på kva moglegheiter som finst i langvarig og ueigennyttig handling. Auka engasjement mot vald i Noreg må også vere prioritert.

Religiøs ekstremisme er umenneskeleg og uevangelisk

Med ekstremisme må vi forstå ei grunnleggjande haldning om at eige trusgrunnlag, uansett korleis dette er grunngeve, må fremjast også om dette går ut over demokratiske tradisjonar, viktige samfunnsinstitusjonar eller andre menneske. På denne bakgrunnen blir utøving av vald eit sentralt element i ei ekstremistisk tenking. Vi ser ein tiltakande religiøs ekstremisme i mange område av verda, noko som klart rammar kvinner hardast. Medan kvinnene er ofre, er det mennene som er ideologiske leiarar og samstundes aktive utøvarar av valden.

Den Jesus som seier: *“Lat ikkje hjarta dykkar uroast! Tru på Gud og tru på meg!* (Joh 14.1) har aldri vore talsmann for at religion skal brukast til å tvinga andre i kne eller utøve vald mot andre. Slik vi no ser det, øver mange skam på evangeliet spesielt og på religionane generelt ved ei slik framferd. Ekstremismen oppstår når ulikskapen mellom sosiale, etniske eller religiøse grupper blir konstruert til å vere så stor at det ikkje lenger er mogleg for visse grupper å leve saman.

Religionsfridomen er sikra i artikkel 18 i Konvensjonen om politiske og sivile rettar. Ei viktig presisering av menneskerettane står i artikkel 29 i Verdserkøringa om menneskerettane. Ein skal sikre rettane og fridomen til andre når ein sjølv utøver sine eigne rettar. Ikkje minst i høve til religionsfridom er dette heilt sentralt.

Oslokonferansen om trus- og livssynsfridom vart arrangert i august i år av Samarbeidsrådet for trus- og livssynsorganisasjonar. Mellomkyrkjeleg Råd er med i dette samarbeidsorganet, og hadde det overordna ansvaret for denne konferansen. Oslo-erklæringa som vart vedteken fordømte overgrep i namnet til religionane, og la grunnlaget for å etablere ein koalisjon for å styrke arbeidet med religionsfridom internasjonalt. Utfordringane er store.

Arbeidet med religionsfridom har gått langsomt. Heilt frå byrjinga av 60-talet har det vore eit ynskje om å få vedteken ein konvensjon mot religionsdiskriminering, slik vi har det for rasediskriminering. I 1981 kom Erklæringa om avskaffing av alle former for diskriminering og intoleranse knytt til religion eller livssyn. Det er ikkje realistisk å forvente at denne erklæringa vil fører fram til ein folkerettsleg konvensjon. Når vi i dag har ei erkjenning av at dette arbeidet ikkje vil føre fram, og i verste fall kan svekke rettsvernet mot religionsdiskriminering, må andre verkemiddel nyttast.

Eit døme på at ei kyrkje har gått aktivt inn for å innskrenke religionsfridomen kan vi finne i Russland. Fire religionar vert offisielt anerkjente i den russiske religionsloven frå oktober 1997. Både islam, buddhisme og jødedom vart gjeven same status som kristendommen - i sin

ortodokse form. Kritikken mot lova har snarare kome mot dei mange restriksjonane som ikkje-ortodokse kyrkjesamfunn blir møtt med.

Som medlem av Europarådet er Russland bunden av Den europeiske konvensjonen om menneskerettar og fundamentale fridomer frå 1951. Både ytringsfridomen og organisasjonsfridomen, i tillegg til religionsfridomen kan vere krenka i og med denne lova, men det har ennå ikkje kome nokon rådgevande vurdering av denne lova frå internasjonale juridiske organ. Religionsfridomen vil derfor ofte henge saman med andre sentrale rettar. Russland kan på ingen måte framstå som noko generelt døme på religiøs ekstremisme, men er likevel ein interessant illustrasjon på at ønsket å verne eigne privilegier kan meføre at menneskerettane vert skyvne til sida.

Vi kan finne religiøs intoleranse og ekstremisme i alle religionar. Oftast er dette knytt saman med graderingar av folkegrupper innanfor eit meir eller mindre uttrykt politisk program. Dei religiøse leiarene må derfor vere svært påpasselege med å verte brukt i - eller sjølv oppmoda til - slik politisk agitasjon.

I Rwanda, som bar nemninga «det mest kristne landet i Afrika», har kyrkja mista mykje av sin legitimitet av di viktige personar i kyrkja tok del i ugjerningane i 1994. Samstundes greide ho aldri å byggja ein kultur av toleranse då landet trong det som mest. I Colombia, eit land med ei sterk katolsk kyrkje, har sentrale deler av kyrkja vore passiv i møte med den tiltakande valden i samfunnet, noko som i stor grad har endra seg på 90-talet. Valden i Colombia er meir politisk motivert, men økonomisk vinst er i mange regionar av landet vel så viktig som ideologi.

Buddhismen har kanskje det mest fredsæle trusgrunnlaget av alle religionane. Dette hindrar likevel ikkje at buddhistiske regime og andre grupper med tilgang på våpen, kan utøve ein hardhendt politikk overfor andre etniske grupper enn den regimet byggjer maktbasen sin på. Dette ser vi t.d. i land som Bhutan, Burma og Sri Lanka. Også ein tiltakande hindusjåvinisme representerer eit problem for sameksistens, noko som også inneber alvorlege brot på menneskerettane.

I mange muslimsk-dominerte land, som Syria, Egypt og Tunis, er styresmaktene ofte bevisste på at dei styrer ein sekulær stat, og slår ofte hardt ned på alle uttryk for sterk islamsk tru. Ulike former for minoritetsrepresentasjon er sette i verk for å unngå ein for sterk islamsk dominans. I mange muslimsk-dominerte land, som Iran og Saudi-Arabia, er det likevel andre organ enn parlament og regjering som har den reelle makta, og i mange land er ikkje ordensmaktene interesserte i eller i stand til å hjelpe ofre for overgrep. Uilke lovar som innskrenkar religionsfridomen blir no vedtekne i statar der muslimar er i overtal. Dei religiøse minoritetane vel av og til å flytte ut av landet.

Den kanskje mest alvorlege praksisen i nokre av dei muslimske landa, kanskje framfor alt i Pakistan, er overgrep frå muslimer på unge jenter og kvinner. I visse regionar finst dei som ber vidare ein tradisjon om at den mannen ei kvinne først har samleie med, må ho gifta seg med. Ein valdtekt er ei enorm krenkjing av kvinna, samstundes som ho i nokre tilfelle ikkje har noko anna val enn å ta mannen til ekte. Dersom ho er motviljug til dette, har regelrette kidnappingar funne stad. Dersom ho ikkje vel å gifte seg, kan dei sosiale utstøytingsmekanismane tre i kraft. Ein slik praksis kan på ingen måte tilskrivast muslimske

menn eller islam generelt. Det er viktig å skilje mellom kva som er tradisjon og kva som er religion. Ikkje minst sett i lys av det vi i vesten vil sjå som sterkt undertrykkjande, knytt til kvinneleg omskjæring, er slik kunnskap viktig for å kunne arbeide med haldnings- og handlingsendring.

Oppmodinga: Vi må gje stød til dei kyrkjene som lever under vanskelege tilhøve. Viktig er det pastorale vitjingsprogrammet til Sudan og Rwanda i regi av Norges Kristne Råd, i tillegg til ulike kyrkjekontaktar som både Mellomkyrkjeleg Råd og bispedømmeråda har. Det er også viktig å lytte til dei innvendingane om at Den norske kyrkja ikkje har ei klar nok menneskerettsleg forankring i synet på nye fleirkulturelle utfordringane, mellom anna i skulen. Norske styresmakter kan søkje å hjelpe dei som flyktar frå slike umenneskelege overgrep. Svært få religiøst forfulgte får asyl i Noreg samanlikna med nabolanda våre. Dei diplomatiske kanalene må nyttast for å sikre toleranse og respekt, særleg for religiøse minoritetar.

VII UTFORDRINGAR I NOREG

Sjølvsagt er ei rekkje av utfordringane knytt til den norske konteksten også relevante for ei internasjonal ramme. Dei tre utfordringane nemnt i avsnittet om Noreg har samanheng med lovar, reguleringar og verdisett som har norsk forankring, medan ei rad andre utfordringar heilt klart må sjåast i ein internasjonal samanheng. Vi har vald ut desse tre hovudpunkta for å belyse menneskerettslege utfordringar i Noreg:

- Retten til liv, jf art 3 i Verdserklæringa om menneskerettane
- Forbod mot umenneskeleg behandling, jf art 5 i Verdserklæringa om menneskerettane
- Forbod mot diskriminering, jf art 2 i Verdserklæringa om menneskerettane

Perfekte barn og eigarskap av mennesket

Den norske kyrkja har tidlegare gjort eit grundig arbeid med spørsmål knytt til bioteknologi og menneskeverd. I utgreinga *Mer enn gener* frå 1989, lagt fram for Kyrkjemøtet denne hausten, vart også den meir spesifikke genteknologien drøfta ut frå eit kristent menneskesyn. Her blir det mellom anna peika på den enorme etiske utfordringa som ligg i gentesting også av barn i mors mage for å kunne gje framskrivingar av sjukdomsbiletet til desse. Stadig fleire av dei meir enn 2000 sjukdomar som er av genetisk art, kan diagnostiserast på stadig tidlegare stadier. Rapporten *Mer enn gener* peika på 72 sjukdomar som kunne diagnostiserast på det tidspunktet denne rapporten kom ut.

Den moderne forskinga søkjer å kontrollere stadig fleire sider ved mennesket sin biologi. Mykje av denne forskinga er svært verdifull, ved at sjukdommar no kan forståast mykje betre og dermed behandlast betre. Diagnosistering av sjukdom på fosterstadiet kan no gjerast enda meir nøyaktig som fylgje av den vitskapelege utviklinga innanfor bio- og genteknologi. Dette kan føre til at sorteringa av dei med ulik funksjonsdugleik skjer rasjonelt og kynisk, innanfor legale rammer og med medisinsk ekspertise som grunnlag for vedtak.

Bioteknologilova skal reviderast i 1999, fem år etter at ho vart vedteken. Regjeringa har indikert at ho ynskjer at det skal bli vanskelegare å undersøke og eventuelt sortere egg før de blir befrukta med prøverørsmetoden. Noreg har alt i dag ein meir restriktiv lov enn Sverige. I dag vert par som vil ha barn med prøverørsmetoden bedne om å reise til Sverige, der lova oppnar for meir omfattande kontroll er. Kontroll og eventuelt sortering skjer etter befruktning -

på 8celle-stadiet. På denne måten kan foreldra sikre seg barn utan alvorlege sjukdomar. Offentleg tilskott gis til dei som vel å reise til Sverige.

Helse- og sosialkomiteen vedtok i juni 1998 å be regjeringa fremje forslag om revisjon av lov om medisinsk bruk av bioteknologi, slik at det blir gitt høve til å drive oppsøkjande genetisk rettleiing. Dette opnar opp for at lækjarar må melde frå til slektningar om at pasienten ber på ein alvorleg genetisk arveleg sjukdom - dersom pasienten sjølv ikkje ynskjer å gjere dette

Forskinga kan ha mykje postivt å bidra med for å forstå og få tidleg informasjon om sjukdomar, slik at behandlinga vert betre. Nokre av dei sjukdomane som vert påviste, er det ikkje knytt nokon kur til. Vurderingar om *dersom* og *når* sjukdomar vil bryte ut, set individet i stand til å ta eigne val. Slik informasjon må skiljast frå vurderingar av om barn skal få lov til å vekse opp. Om det skal oppmodast til auka fosterdiagnostikk, særleg knytt til dei som er i risikograppa for å få sjukdomar der det ikkje finst behandling, reiser dette andre dilemma.

Svært få av dei sjukdomane som kan påvisast, kan lækjast gjennom tett oppfølging gjennom svangerskapet. Det er i lov om medisinsk bruk av bioteknologi krav om at genetiske undersøkingar på barn berre skal skje dersom tilgjengeleg behandling finst, medan slike krav ikkje gjeld for barn i mors liv. Her er det tilstrekkeleg at genetiske undersøkingar skal ha eit diagnostisk siktemål, og selektiv abort er den «behandlinga» som gis. Det er framleis ein relativt liten del av mødrene, berre 40 prosent av kvinner over 38 år, som tek imot tilbodet om fosterundersøkingar med vanleg kromosomanalyse. Dette syner at mange er engstelege for ei utvikling der forskning og industri saman definerer kva som er det korrekt menneskelege.

I nokre land kan ei slik gentesting for å undersøkje sjukdomar få eit klart forretningsmessig preg. Både diagnose og behandling kan ein kjøpe, og banda mellom forskning og industri er tette. I nokre land kan ein også få kunstig befruktning der ein kan velje sæd frå rette sædgjevarar og slik sikre seg perfekte, lytefrie barn - dersom ein har pengar. Handel med kroppsdelar har vorte ei stor næring i mange land, og nokre går så langt at dei kan drepe for å få tilgang på dei rette organa. Når dei kommersielle interessene får råda grunnen åleine, blir mål for eit menneskeleg verde ulike dei vi må fremje i pakt med ei kristen grunnhaldning.

Trugsålet mot menneskeverdet blir enno større dersom ei slik tenking får støtte frå lækjarane. I samband med ei offentlig utgreiing om gentesting i samband med Downs syndrom kom Rådet for legeetikk under Den norske lægeforening i 1993 med denne vurderinga:

«Det at man ønsker å redusere antallet individer med disse lidelser, er det godt generelt etisk og medisinsk belegg for.» Sjølv om seinare presiseringar viser at målet er «ikke utryddelse av individer, verken fødte eller ufødte,» syner dette ei tenking som gjev mennesket verde etter funksjonsdugleik. Dette er også i strid mot menneskerettsideala.

Også knytt til norske styresmakter sin bruk av omgrepet autonomi eller sjølvråderett, ser vi konturane av eit menneskesyn som vi må ta avstand frå. Ofte vert slik evne til å ha kontroll over eige liv knytt til menneskeleg verde. Eit døme kan tydeleggjere dette, frå NOU 1990:1 om Moderne bioteknologi. På side 87 les vi: «Menneskets egenverdi har sammenheng med dets autonomi (selvbestemmelsesrett).» For dei som ikkje kan utøve ein slik sjølvråderett over eige liv, er det vanskeleg å lese dette anleis enn at dei har eit anna verde. Dette arbeidet som vart lagt fram i denne utgreiinga var viktig i arbeidet med bioteknologilova nokre år seinare.

Kyrkjemøtet uttrykte i 1996 under saka Forbruk og rettferd «bekymring over inngrep i menneskelege arvestoffar grunngjeve i reine nyttevurderingar.» Slik mange urfolk har røynd at deira biologiske plantemateriale har vorte patentert og kommersialisert, er mange no usikre på kva denne koplinga mellom biologisk forskning og kommersielle interesser vil føre med seg. Menneskegener har alt vorte patentert av utanlandske selskap i Noreg heimla i norsk lov, og i USA har denne utviklinga kome enda lengre. Eit selskap i USA har teke patent på navlestrengen til mennesket, slik at dei som vil nytte denne, må betale ei avgift til selskapet. Eit anna selskap søkjer - og får innvilga - patent på gensekvensar i eit omfang som kan føre til at delar av mennesket vert eigd av dette selskapet.

Human Genom-prosjektet er initiert med det mål å kartleggje genmaterialet i alle dei menneskelege kromosomane. Utviklinga av prosjektet skjer hovudsakleg i USA. Målet er å kjenne menneskekroppen endå betre. Slik forskning går no svært raskt, og dei kommersielle interessane har dei siste åra vorte langt meir involverte. Sterke interesser ynskjer at patent ikkje lenger skal avgrensast til eit og eit land. Ein aukande del av dei biologiske patentane som vert innvilga, går til transnasjonale selskap. Ei rekkje etiske omsyn er truga. Det vert ein konkurranse om å kontrollere sjølve mennesket.

Patentering gjer det lettare å skaffe seg informasjon om den forskinga som faktisk vert gjort. Ved at patentar er offentlege, er det mogleg å samle seg denne oversikten lettare enn dersom alt skjedde løynd innanfor den einskilde verksemda. Dette argumentet er relevant, men likevel går utviklinga i retning av at kontrollen over skaparverket blir liggjande hos få store transnasjonale selskap. Motiva deira skal ein ikkje mistenkjeleggjere i utgangspunktet, men konsekvensane er ein auka monetarisering og kommersialisering av natur og arvestoffar.

Den norske regjeringa har meldt klare reservasjonar for ei utvikling der respekten for liv og skaparverk vert redusert gjennom å la marknadskreftene råda fritt. Denne haldninga vil bli testa når Noreg gjennom EØS-komiteén får lagt seg føre eit EU-direktiv om rettsleg vern av såkalla bioteknologiske oppfinningar, Den raske utviklinga vi no har vore vitne til, var det ikkje mange som kunne spå for ei tid tilbake.

Særleg er det mange vanskelege vurderingar knytt til lækjing for sjukdomar. Forskinga som skjer på menneskekroppen, med den råderetten over mennesket som følger i kjølvatnet av dette, vert ofte marknadsført ved hjelp av sjuke personar. Vi må løfte opp omsynet til liv og verde, og det er ingen grunn til å tru at industrien ikkje deler desse motiva. I framtida vil vi likevel sjå at profittomsyn knytt til menneskekroppen blir viktigare.

Oppmodinga til Kyrkjemøtet blir å halde fram den kristne menneskeverdstanden i møte med desse utfordringane. Som kristne er vi forplikta på å arbeide mot eit slikt sorteringssamfunn, utan å hevde lettvinde løysingar med påstandar om at dette ikkje er noko problem. Den utviklinga vi no ser, er også eit trugsmål mot dei som har vorte fødte med ein genetisk sjukdom. Nå dette mennesket ser at ein eigentleg er eit «kasseringsobjekt» er gjev dette klare signal om ei utvikling vi som kyrkje må kjempe i mot. Norske styresmakter må ha eit medvitent tilhøve til lovutvikling, ettersyn og tildelingar. Det er mogleg å halde fram menneskeverdet i møte med ei utvikling som opnar opp for ei gradering av dette verdet.

Har alle menneske i Noreg dei same rettane?

Dei sentrale utfordringane er knytt til svært ulike grupper av menneske: Dei intelligente, men fysisk funksjonshemma menneska, menneske med medfødde eller andre psykiske lidingar, mennesker med alvorlege og døydelege sjukdomar, rusbelasta menneske og personar som kjem hit frå andre land. Når desse er nemnd i det same kapittelet må ikkje dette bli forstått som forsøk på å sette desse menneska i same kategori. Det er tvert om høgst ulike måter vi må gå fram på for at dei sjølve kan melde egne ynskjer for korleis menneskerettane deira kan sikrast. Det grunnleggjande utgangspunktet for dette kapittelet er at dei ulike haldningane vi har når vi møter menneske som på ulike måter må kjempe for å bli integrert i samfunnet innverkar på om desse får dei rettane dei har krav på.

Vi kan lære mykje av Jesu møte med dei som vart sette utanfor samfunnet av di dei vart sett på som ureine. Jesus møter dei som andre unngår å møte, prega av omsorg, respekt og likeverd. I si samtid var dette oppsiktsvekkjande. Diskusjonen om Jesu lækjing av sjukdomar har likevel mange strevd med: Var det naudsynt å knytte synd og sjukdom så tett saman, slik ein kan få inntrykk av gjennom lesnad av evangelia (Mark 2, 1-12, Joh 9, 1-7)? Slik historiene syner oss, er desse møta med personer som ynskjer å bli friske frå ein sjukdom, fortalde for at vi skal lære om Jesu makt og «for at Guds gjerningar skulle bli synlege» (Joh 9,3). Vi må sterkt ta avstand frå eitkvart forsøk på å framstille sjukdom og straff som samanbundne.

Jesus valde å gå saman med dei som vart plasserte utanfor samfunnet. Dei spedalske vi lærer å kjenne gjennom bibelforteljingar, kan vi også møte i dag. Mange av dei som lever som HIV-positive eller med andre sjukdommar, opplever isolasjonen frå omverda som ein like alvorleg lidning som den sjukdommen dei er ramma av. For kyrkja med sitt diakonale kall er dette ei stor utfordring, som særleg blir følgd opp av organ som Kirkens Bymisjon og Landsforeningen mot AIDS. Likevel er det avgjerande at vi torer å vere inkluderande, vi må hjelpe dei lidande både for å gjere forkynninga truverdig, men også fordi våre medmenneske treng det. Narkomane og prostituerte er døme på menneske som vi i Noreg kan gjere noko for - for å skape eit menneskeverdig liv for dei og opne augene hos oss.

Helse og lukke er alltid sett på som tett samanvevde. I dag er vi i stand til å bruke enorme summer på helse, velvære og utsjånad. Kva betyr dette for dei som er sjuke, der både utsjånad, velvære og økonomi er prega av dette? Kyrkja kan gje den tilstrekkelege lindring og trøyst. Forventningar om enkle løysingar på problema, slik dette ofte vert framstilt i media og reklame, vil ofte skape fleire problem enn løysingar.

Lidinga er noko vi må leve med, og dei som sit med slik lidning tett inn på kroppen, må fortelje oss korleis vi møter dei for at skal få nytte godt av dei rettane som vi alle har krav på. Kyrkja har vald å ta del i lidinga i verda, både den vi sjølv røyner og den vi blir fortalt om og ser. Den teologien som gjer oss i stand til å høyre ropa om smerte, som kan gje konkrete svar til dei som lid og som ikkje vert oppfatta som overberande eller nedlatande, er ein robust teologi.

Korkje stat eller kyrkje kan likevel sikre retten til den høgast oppnåelege helsestandard både fysisk og psykisk, slik det er slått fast i artikkel 12 i Konvensjonsjonen om sosiale, økonomiske og kulturelle rettar. Kva samanheng er det mellom omgrepa verdig liv og livskvalitet? Det er mange som lever i omstende vi utan å tvile ville ha kalla uverdige. Desse lever med andre ord med daglege brot på menneskerettane deira. Kva som er eit uverdig liv materielt sett treng ikkje henge saman med dårleg livskvalitet emosjonelt eller relasjonelt.

Det er mange som aldri vil kunne leve slik artikkel 12 i Konvensjonen om sosiale, økonomiske og kulturelle rettigheter definerer, ein definisjon som også liknar på definisjonen nytta av Verdas Helseorganisasjon. Denne definisjonen er både ein illustrasjon på uretten i verda, på menneskerettane sine avgrensningar, og han kan også i praksis vere ein hån mot dei mange som aldri vil kunne sikre seg ein «høgast oppnåeleg helsestandard».

I Noreg har lov om psykisk helsevern no vore i funksjon eit knapt år. Frå kyrkjens side var det lite deltaking då denne lova vart vedteken. Noreg har med denne lova fått vide rammer for fysisk maktbruk mot personar med psykiske lidningar. Som påpeika av Institutt for menneskerettigheter ved Universitetet i Oslo i arbeidet med denne lova, gjer dette norske standarder som ligg under internasjonale menneskerettsstandarder. Sjølv om politikarane som var med og vedtok lova, understreka at ho opna for slik maktbruk berre untaksvis, finst det likevel nok av døme på at mange menneske er utsett for ei umenneskeleg behandling i institusjonane.

Amnesty International har i dei seinaste åra kommentert norsk fengselspraksis. Omfattande bruk av varetekt før tiltale er teken ut og fengselsforvaring av utlendingar der styresmaktene tviler på identiteten deira, er eit problemfelt som stadig vert nemnd i rapportane frå Amnesty. Også handsaminga av personar med psykiske problem i fengsla har skapt uro hos organisasjonen. Samfunnet er tilpassa dei som greier seg bra, medan dei som verkeleg treng rettsvern, anten dette er heimla i nasjonal eller internasjonal lov, i liten grad får dette vernet.

Framlegget til endringar til utlendingloven, lagt fram våren 1998, heimlar for å utvise ved innreise asylsøkjjarar som har psykiske lidningar. Grunngevinga er tydelig nok, det er viktig å verne nordmenn mot farlege personar, også dei som har hatt vonde krigsopplevingar. Samstundes er det viktig å spørje kva som vil skje med dei som på denne måten vert avviste. Med den kapasiteten som er utvikla for psykososial oppfølging av flyktningar som kjem til Noreg, burde vi vente ein større gjestfrihet for desse.

Vi må vere viljuge til å sjå den lidinga som menneske lever med. Dersom vi lukkar oss for dei som vi ser treng vår hjelp, kan vi ende opp med eit steinhjarte. Meningsløysa som mange kjenner kan vi saman bøte på, gjennom gode gjerningar som er lagde klare for oss. Dette blir eit stort tenande fellesskap, der frelsa vi har fått ufortent og av nåde bind saman og frigjer. Eit fellesskap som søker å dyrke fram det vellukka og perfekte, vil mista noko av sin menneskelege karakter. Ut frå denne forståinga må kyrkja i enda sterkare grad søkje å representere ein motkultur mot dei kreftene som vil måle verdet til den einskilde utfrå kva ein kan bidra med til produksjon, forbruk og verdiskaping.

Oppmodinga til Kyrkjemøtet er å stadfeste det heilskaplege synet på mennesket, der vi lærer noko om det reint menneskelege gjennom å inn i teneste for andre. Kyrkja har tradisjon på å ta imot dei som samfunnet ellers har problem med å akseptere. Norske styresmakter, særleg byråkratiet har også ei utfordring knytt til å sjå den einskilde klient eller asylsøklar som meir enn bare eit saksnummer og ei arkivmappe. Flyktningerettar er også menneskerettar.

Overgrep mot dei reisande

Den gruppa som kanskje har levd gjennom dei mest omfattande forsøk på hardhendt assimilering, er dei reisande (i dette dokumantet vert "reisande" nytta, sjølv om det finst dei

som heller vil bruka nemninga "tater" om seg sjølve). Over 280 lokallag av Norsk misjon blant hjemløse har eksistert, og desse såg på organisasjonen som den rette instansen for å sikre for dei reisande det som vart forstått å vere eit meir verdig liv. Intensjonen hos dei mange friviljuge var at hjelpa dei ytte skulle sikre dei reisande eit godt liv innanfor det norske storsamfunnet.

Norsk misjon blant hjemløse fungerte i praksis som eit utøvande organ for Sosialdepartementet for å gjennomføre ein statleg politikk for busetjing og omsorgovertaking. Desse to var ofte tett knytte saman, der trugsmålet om at barna kunne bli fjerna frå foreldra dersom desse på nytt gjekk ut på vegane, fungerte som eit effektivt pressmiddel. Mange lovar mot lausgjengeri har eksistert, og lova frå 1900 vart fulgt opp av eit strengt kontrollregime, både med og utan offentleg autorisasjon.

Som fast medlem i dei kommunale vergeråda, var mange av prestane med på å fjerne barn frå familien, med tildels redselsfulle opphald på barneheimar eller skuleheimar. Vergeråda fungerte ulikt i dei ulike kommunane, men vart kritiserte av Norsk misjon blant hjemløse og Sosialdepartementet for å vere unnvikande, og ikkje gjere nok for å følgje opp vergelova av 1896. Vedtaka om omsorgovertaking skulle ideelt fattast i vergerådet før barna vart fjerna, men ofte kom desse vedtaka etter at barna hadde vorte fjerna frå foreldra, og av og til kom slike vedtak ikkje i det heile.

Norsk misjon blant hjemløse si rolle i oppfølginga av steriliseringslova frå 1934 er også dokumentert. Det er her viktig å understreke at ei rekkje av dei tiltaka som Norsk misjon blant hjemløse introduserte på 30-talet skjedde etter påtrykk frå steriliseringsforkjemparar sentralt i det norske maktapparatet. Det er ikkje grunn til å hevde at denne linje hadde stød blant grasrota som var med i organisasjonen. Dei kristne som var med, var interesserte i å gjere ei god gjerning mot menneske som såg ut til å trenge hjelp, og kristne på denne tida var på ingen måte forkjemparar for norsk steriliseringspolitikk.

Som Den norske kyrkja sitt øvste organ, er det viktig at vi kjenner denne historia. Ei orsaking frå Kyrkja no vil vere viktig, har vi fått stadfest etter mange samtalar med to av organsiasjonane som organiserer dei reisande. Dette betyr ikkje eit forsøk på å sverte dei mange som gjekk inn i dette arbeidet med ei nestekjærleg haldning. Den informasjonen og dei normene vi i dag sit inne med, gjer likevel at vi må tore å seie at mykje av det som vart gjort mot dei reisande, var galt.

Som ellers er det den overgripne som må fortelje oss korleis dei kan hjelpe oss å forstå kva dette har ført til. For dei reisande sjølve er det ikkje noko kyrkjeleg organ som er meir egna til å uttrykkje ei slik unnskyldning enn Kyrkjemøtet. Dei ser ikkje noko poeng i at andre kyrkjelege organ som ikkje representerer den same tyngda skal ta tak i denne saka.

Kirkens Sosialtjeneste vart etablert som ein uavhengig stifting då Misjonen vart lagt ned i 1986. Heile tida har det vore sentralt for leiinga her at dei ikkje er ei vidareføring av verksemda til Norsk misjon blant hjemløse. Problemet med denne haldninga er at det ikkje var dei reisande sjølve som vart spurd om dei meinte dette var ei rett forståing av kontinuitet eller mangel på slik kontinuitet mellom desse verksemdene. Kirkens Sosialtjeneste overtok deler av bygningane til Norsk misjon blant hjemløse der dei no driv diakonal verksemd. Sidan Kirkens Sosialtjeneste er ein ny organisasjon opplever leiinga det både som uheldig og direkte

feil at dei av nokre blir sett på som ei vidareføring av verksemda til ein no nedlagt organisasjon.

Sjølv om Norsk misjon blant hjemløse ikkje har hatt noko formelt tilhøve til Den norske kyrkja, er det likevel mange kyrkjemedlemmar som gjennom haldning og handling har skapt store sår og uboteleg smerte hos dei reisande. Dette kan berre endrast dersom vi no går eit første skritt. Det neste skritt kan vere å hjelpe dei reisande til å bli stolte over eige opphav, og høve til å uttrykkje eigen identitet.

Samstundes er det viktig å vere klar over at som i andre minoritetar, er det mange som fryktar for å bli plasserte i bås og stigmatiserte. For mange har brotet med det ein sjølv eller foreldra ein gong tilhørde, vore så smertefullt at ein ynskjer å leve som vanleg borgar, og ikkje som ein "minoritet". Det er viktig å vere klar over at dei finst som ikkje vil leve i frykt for at den skamma dei ein gong røynde, skal kome attende. Dette gjer det viktig å gå varsamt, men det gjer det ikkje mindre viktig å gjere noko.

Det er også viktig å vere klar over at nokre som har studert miljøet utanfrå ser at det relativt sterke kulturelle medvitte vi finn hos dei reisande i Noreg i dag, samanlikna med våre granneland, også kan forklarast med ein kollektiv motreaksjon frå dei reisande sjølv mot dei omfattande assimilasjonsforsøka. Dette gjer det også til ei kyrkjeleg utfordring å bli med å gje støtte til arbeidet med styrking av kulturformer og kulturuttrykk hos dei reisande.

Slik det er fastslått i artikkel 27 i Konvensjonen om sivile og politiske rettar, skal etniske, religiøse og språklege minoritetar sikrast retten til å praktisere språket og dei kulturelle uttryksformane. Styresmaktene kan på ulikt vis bidra til dette; ved å unngå innblanding, ved å gje stød til kulturelle og språklege aktivitetar og ved å leggje til rette for informasjonstiltak mot dei andre innbyggjarane. På same måten kan her kyrkja ta del, for å sikre vidareføring av nokre av dei rike kulturskattane som er ført vidare - trass i sterk motstand.

Oppmodinga til Kyrkjemøtet er å gje seg tid eil å lytte til dei som har røynd kyrkjelege maktovergrep, finne ut korleis dei såra som er skapte best kan helast, og søkje å byggje noko saman. Norske styresmakter har alt komme med ei unnskyldning for overgrepa, men framleis opplever dei reisande at deira ynskjer ikkje blir tekne på alvor av styresmaktene. Dei reisande vil ikkje stigmatiserast, men få ei rettvis handsaming i forhold til dei overgrepa som har skjedd.

VIII MENNESKERETTANE I DET POLITISKE SPELET - DØME FRÅ NOREG

Det internasjonale samfunnet har plikt til å gripe inn dersom styresmaktene i eit land krenkjer rettane til dei som bur i landet. Noreg har ikkje gått fri frå kritikk. Ved eit slikt høve, då Høgkommisæren for flyktingar kritiserte låg innvilgingsprosent for asyl i Noreg, hevda den dåverande statsministeren at «FN har ikke noe med å fortelle Norge hvordan vi skal løse våre problemer.» Det er slike haldningar som er det største trugsmålet mot effektiv menneskerettsgjennomføring, og norske styresmakter må halde fram konsekvente haldningar i desse spørsmåla.

Mellomkyrkjeleg Råd har på ei direkte kontakt frå Justisministeren fått svar om kva som no skjer med å gjere menneskerettskonvensjonane direkte gjeldande i norsk rett. Dette kallast inkorporering, og nær alle statane som er med i Europarådet har teke Den europeiske

konvensjonen om vern av rettar og grunnleggjande fridomer direkte inn i eige lovverk. På bakgrunn av at Noreg er eit land som vil framstille seg sjølv som menneskerettsforkjempar, er ei slik handsaming uakseptabel.

Det har no gått over fem år siden regjeringa tok imot denne tilrådinga om inkorporering av tre sentrale menneskerettskonvensjonar i NOU 1993:18. Framleis er det ikkje skjedd noko vesentleg, berre små hint om at det er kanskje berre Den europeiske menneskerettskonvensjon som blir teken inn. Problemet er mellom anna ei oppfatning blant norske dommarar om at norsk og internasjonal rett allereie er samsvarande, og at vi derfor ikkje treng noko ytterlegare stadfesting av dette. Vi ventar at innan menneskerettsåret 1998 har gått ut, har regjeringa kome med eit godt framlegg.

Det er viktig å halde fram noko av det som menneskerettane ikkje kan hjelpe oss med, og det er også viktig å understreke at desse rettane ikkje gjeld for all menneskeleg samhandling. Ingen har menneskerettsleg grunngeving for å få barn, plastisk kirurgi, gå inn i forbodne heilagdomer, sjukefråvere med løn eller andre handlingar. Det kanskje mest avgjerande hinderet for realisering av menneskerettane er det faktum at menneskerettar ikkje kan temje marknadskrefter eller endre kulturelle overleveringar. I møte med det indiske kastesystemet gjev det litan meining å hevde at «alle er fødte frie og like i verde» og at rettane skal sikrast for alle «utan forskjell av nokon art», slik det står å lese i Verdsverkeringa om menneskerettane, artikkel 1 og 2.

Framleis er det ingen tvil om at menneskerettstenkinga er i stadig utvikling, og nokre meiner dei konvensjonane som i dag finst har svært store manglar. Dei funksjonshemma er ikkje nemnd i nokon av konvensjonane før Barnekonvensjonen kom i 1989. Er dette med på å forklare at medvitet om dei funksjonshemma sine menneskerettar er lågare enn dersom ein eigen konvensjon eller i det minste klare referansar i andre konvensjonar vart vedtekne?

Mange hevdar at det viktigaste ved konvensjonane, i motsetnad til andre internasjonale avtalar, er at ein konvensjon alltid har eit oppfølgjingsorgan. Statane rapporterer regelmessig til dei seks fagkomiteane som er sette til å passe på etterleving av dei seks FN-konvensjonane. I tillegg til dei to mest kjende frå 1966, finst eigne konvensjonar mot tortur og rasediskriminering, i tillegg til Kvinne- og Barnekonvensjonen. I tillegg finst konvensjonar som er vedtekne av FN, men som svært få statar har godkjend i nasjonalforsamlinga (ratifisert). Eit døme på ein konvensjon som ikkje er i funksjon, er Konvensjonen om migrantarbeidarar og deira familiar, der Verds kyrkerådet er av dei som arbeider for at statane skal ta denne konvensjonen på alvor.

Kor effektive er konvensjonane som reiskap til å fremje interessene til dei gruppene som skal vernast? Sentralt her er å slå fast at konvensjonar ikkje vert sterkare enn kva statane vil at dei skal vere. Det første hinderet er sjølsagt tilslutninga, gjennom ein ratifikasjon. Deretter kjem oppfølgjinga, både gjennom endringar i lovverk og praksis, og i dialogen med den relevante komiteen og det internasjonale samfunn generelt. Det finst statar som ikkje har gitt noka form for rapportering, og det finst få reaksjonar frå verdssamfunnet på slik åtferd. I tillegg til informasjonen gjeven av styresmaktene, er komiteane interesserte i røynslene til organisasjonar i det aktuelle landet. Dette er mogleg berre dersom styresmaktene sjølv ynskjer dette, og dei færreste har slike ordningar. Til sist tar nokre av komiteane imot klager frå einskildmenneske - men berre dersom styresmaktene har akseptert retten til individuell klage.

Når nye konvensjonar vert drøfta, bidrar dette til å heve medvitnet hos dei relevante instansane. Det blir også lettare for menneskerettsorganisasjonar nasjonalt og internasjonalt å halde opp internasjonalt respekterte standardar for å reagere mot menneskerettsbrot. Konvensjonane er vidare viktige av di dei nyttast som målestokk for ei rekkje internasjonale samtaler og forhandlingar som ikkje er strengt menneskerettsfokuserte. Kort sagt finst det ikkje noko betre internasjonalt normgrunnlag som på ein slik omfattande måte regulerer tilhøva mellom styresmaktene og dei styresmaktene skal tene.

På denne bakgrunnen er det klart at eigne konvensjonar har ein viktig funksjon, men vi må samstundes vere klar over avgrensningane. Ein ny konvensjon vil ofte springe ut frå ei tidlegare vedteken erklæring, som er eit intensjonsdokument der styresmaktene sjølv kan bestemme om dei vil følgje dei tilrådingane som er uttrykte. I 1975 vart det vedteken ei erklæring om funksjonshemma av Sameinte Nasjonar, og eit eige tiår frå 1983 til 1992 var med på å styrke det menneskerettslege vernet for mange. Som ei avslutning på dette tiåret kom Sameinte Nasjonar med såkalla standardreglar for funksjonshemma i 1993. Dette tiåret var likevel ikkje nok til å starte ein prosess på regjeringsplan for å komme fram til ein konvensjonstekst.

Sjølv om det i pakt med Den norske kyrkja si grunnhaldning er naturleg å gje støtte til arbeidet for at funksjonshemma skal få eit sterkare menneskerettsleg vern gjennom ein eigen konvensjon, er det samstundes viktig å bruke dei eksisterande ordningane meir effektivt. Ei utvikling i retning av større integrering mellom dei ulike menneskerettane og ei større vekt på det tydelege diskrimineringsforbodet, kan i seg sjølv vere eit viktig steg i rett retning. Endå betre er sikring av menneskerettsvern også på regionalt nivå, etablering av eigne rådgjeving- og rapportørstillingar, og eige avsnitt om ulike tiltak for menneske med funksjonshemming innanfor eksisterande rapportering.

All røynsle viser at menneskerettsarbeid tar tid, særleg arbeid innanfor Sameinte Nasjonar. Ei interessant utvikling er å ta saker ut av SN-fora for å oppnå størst mogleg konsensus før ein bringer prosessen attende til Sameinte Nasjonar. Ei anna utvikling er å etablere regionale ordningar. Dette ser vi i høve til minoritetsvern. Der Europarådet har greid å vedta ein konvensjon om minoritetar, er prosessen i Sameinte Nasjonar berre på erklæringsnivå. Slikt arbeid er ikkje med på å undergrave statusen til Sameinte Nasjonar generelt, men det finst spørsmål som kan handsamast betre utanfor.

IX OPPSUMMERING

Menneskerettsengasjementet vi kan sjå tilbake på, er breidt og stort. Kyrkja har samstundes søkt å lære av dei feila som er gjort, og det er ingen tvil om at arbeid med menneskerettane vil bli viktig i åra framover. Dersom kristne støtter opp om grunnforståinga for eit kristent menneskerettsengasjement, og omset denne forståinga i handling, gjev dette eit stort potensiale for konkret arbeid for å fremje menneskerettane både heime og ute.

Dei trugsmåla mot menneskeleg verde og fellesskap som her er omtala, må ikkje føre til at vi mister trua på dei gode kreftene. Det er mange som ynskjer å ta eit oppgjær med det økonomisk-teknologiske menneskesynet og individualismen. Vi har alternativ. Eit kristent menneskesyn gjev mennesket sin store verdi av di Gud sjølv let seg bli menneske, det største

uttrykket for grensesprengande kjærleik. Samstundes oppmodar kristen tru og handling til fellesskap, også for dei som ikkje praktisk sjølve kan oppsøkje slike fellesskap.

Mahatma Ghandi sa ein gong at han ville ha vore kristen dersom han verkeleg fekk sjå at dei kristne levde i pakt med det dei lærte i Bibelen. Ei erkjenning om at vi har store bibelske førebilete både i ord og handling må ikkje føre til apati og oppfatningar om at vi ikkje strekk til. Vi kan vere eit stort tenande, diakonalt fellesskap, der menneske får sjå kristendomen og Guds kjærleik gjennom oss som representantar for Gud her på jorda. På denne måten er Den norske kyrkja ein av mange aktørar som er med på å fremje menneskerettar og menneskeverd inn i eit nytt årtusen.

X FRAMLEGG TIL VEDTAK:

Mellomkyrkeleg Råd og Kyrkjerådet rår Kyrkjemøtet til å gjere eit slikt vedtak:

1. Kyrkjemøtet ber om at menneskerettane vert løfta fram i kyrkjelydane i samband med 50års-jubileet for Verdserklæringa om menneskerettane den 10. desember og freds- og menneskerettssundagen den 6. desember.
2. Kyrkjemøtet er glade for det arbeidet som er gjort i Den norske kyrkja for å grunnje eit kristent menneskerettsengasjement og ynskjer at kyrkjelydane set seg inn i dette arbeidet.
3. Kyrkjemøtet ser at det allereie er mange satsingsområde i kyrkja der arbeid med menneskerettar bør finne sin naturlege plass, slik som diakoniplanen og samisk kirkeliv, som vert støtta frå Opplysningsvesenets fond, og forbruk og rettferd og fleirreligiøse utfordringar som ikkje har denne finansieringa.
4. Kyrkjemøtet ber særskilt om at det blir arbeidd vidare med å styrke retten til mat som sentral premiss for arbeid i Kirkens Nødjelp og andre norske organisasjonar, og hos norske styresmakter i deira arbeid opp mot internasjonale organisasjonar. Ein vid forståing av kva som hindrar verkeleggjering av retten til mat må leggjast til grunn.
5. Kyrkjemøtet ber om at Den norske kyrkja sikrar oppfølgjinga i å verkeleggjere tilrådingane frå Oslokonferansen for religions- og livssynsfridom, innanfor Oslokoalisjonen til støtte for artikkel 18 i Verdserklæringa. Dette arbeidet må skje i tett samarbeid med norske styresmakter og relevante organisasjonar i andre land.
6. Kyrkjemøtet vil som det øvste organet i Den norske kyrkja stadfeste at det vart gjort urett mot mange av dei som er av reisande slekt. Kyrkjemøtet ber om orsaking for at handlingar frå kyrkjelege ansvarspersonar og institusjonar gjorde med gode intensjonar på denne måten har skapt skam og fortvilning. Kyrkjemøtet vil arbeide for at Den norske kyrkja kan gjere godt at for det som har skjedd.
7. Kyrkjemøtet ser det som særleg viktig at regjeringa raskt kjem med framlegg om inkorporering av fire sentrale menneskerettskonvensjonar i norsk rett: Den europeiske menneskerettskonvensjonen frå 1951, Konvensjon om sivile og politiske rettar frå 1966, Konvensjon om sosiale, økonomiske og kulturelle rettar frå 1966 og Barnekonvensjonen frå 1989.

MKR-SAK 32/98 FELLES TIDSPUNKT FOR PÅSKEFEIRING

Saksbehandler: Stephanie Dietrich

- I 1997 fikk Dnk/MKR en henvendelse fra KV om å ta stilling til en utredning om felles påskefeiring. Vi er bedt om å gi respons hvorvidt vi kan være villige til å tilpasse vår liturgiske kalender til den nye beregningsmåten.
- Det er utredningen fra konsultasjonen i Aleppo, Syria, 5.-10.mars 1997 "Towards a Common Date for Easter" som ligger til grunn for initiativet som DnK skal ta stilling til. I Aleppodokumentet vektlegges det viktigheten av et felles tidspunkt for påskefeiring utfra teologiske grunner: Påskebudskapet er det sentrale budskapet i vår tro. Troen på Kristi oppstandelse er det største tegnet på enhet og forsoning som gjelder hele skaperverket. Påskehendelsen var utgangspunktet for at de kristne begynte å feire hver 1.dag i uken for å markere oppstandelsestroen. Samtidig er den store påskehøytiden hvert år en påminnelse om Guds nyskapelse, den åttende dagen, Kristi seier over døden. Påskedagen har tradisjonelt vært den store dåpsdagen i mange kirker. Dette underbygger nødvendigheten av å komme til enighet om et felles tidspunkt. Uenigheten om tidspunktet for påskefeiring er et negativt vitnesbyrd utad i verden.
- **Bakgrunnen:** Uenigheten omkring tidspunktet for påskefeiringen har vært tilstede siden det annet århundre etter Kristus. Først i vårt århundre har man begynt å ta fatt i problemstillingen på alvor: Som et ledd i det økumeniske arbeidet for enhet og et felles vitnesbyrd for verden har man også begynt å drøfte hvordan man kunne komme frem til et felles tidspunkt for påskefeiring. Når kirkene feirer den største kristne høytiden, så gir det signaler utad om en splittethet som gjør skade i forhold til hennes oppdrag i verden, å nå ut med evangeliet.
- Dette er et felles anliggende for alle kristne, men det blir enda mere brennbart i de områder der mange små forskjellige kristne kirker lever side om side, som i **Midtøsten**. Det er derfor et spesielt viktig anliggende for disse små kristne kirkene, som lever side om side som minoritetskirker, å komme frem til enighet omkring tidspunktet for påskefeiringen. Middle East Council of Churches (MECC) og KV har samarbeidet om dette prosjektet.
- Tilslutningen til en felles beregningsmåte for påsketidspunktet vil også ha en del praktiske konsekvenser i forhold til f.eks. påskefeiringen i Jerusalem (jfr. stridighetene omkring plassen i gravkirken). Det dreier seg dog om vanskeligheter av praktisk karakter som ikke kan være utslagsgivende når man tar stilling til problemet i sin helhet.
- **Initiativet** til arbeidet for en etablering av et felles tidspunkt for påske kom i utgangspunkt fra de ortodokse kirkene, som også har forskjellig praksis innad. Der har spørsmålet til og med skapt skismaer mellom kirkene etter et forsøk på å enes på 1920-tallet. Også den katolske kirken har vært interessert i arbeidet etter 2.Vaticanium. Siden 1965 har KV tatt

opp problemstillingen ved flere anledninger. Gjennom to konsultasjoner i 1994 og 1997 har man forsøkt å komme frem til en løsning som er tilfredsstillende for alle parter

- **Historisk bakgrunn:** Uklarhetene rundt tidspunktet for Jesu død og oppstandelse ligger allerede grunnlagt i forskjellen mellom synoptikerne og Johannesevangeliet. Konsilet i Nikea 325 besluttet derfor at påske/passa skulle feires på den søndagen som følger den første fullmånen etter vårjevndøgn. Vårjevndøgn ble tidsfestet (ikke beregnet nytt fra år til år) i forhold til den julianske kalenderen. Omkring det 6. århundre hadde beregningene som baserte seg på alexandrinsk astronomi og vitenskap fått universalt gjennomslag. Men i det 16. århundre ble diskrepansen mellom denne beregningsmåten og de faktiske astronomiske data tydelig. Dette foranlediget innføringen av den gregorianske kalenderen i vestkirkene gjennom pave Gregor XIII i 1582, mens østkirkene fastholdt ved den julianske kalenderen. Viktig er det i denne sammenheng at man fastholder at differensen i fastsettelsen av tidspunktet har kalendariske, og ikke teologiske årsaker. Det springende punktet er at verken den gregorianske eller den julianske kalenderen er helt nøyaktig i forhold til de astronomiske data, begge divergerer, men den julianske divergerer for øyeblikket med 13 dager, mens den gregorianske ikke divergerer i nevneverdig grad nå, men vil gjøre det i liten grad om noen år.
- Noen ganger vil tidspunktet for påskefeiringen falle sammen utfra begge kalenders beregning. Dette vil være tilfelle i år 2001.
- Ved møtet i Aleppo fastholdt man ved avgjørelsene fra **Nikeakonsilet** som avgjørende utgangspunkt for fastsettelsen av påsketidspunktet. En slik vektlegging av Nikeakonsilets beslutninger gjør det mulig at også de ortodokse kirkene vil kunne åpne seg for en tilslutning til den foreslåtte løsning. Utgangspunktet i den oldkirkelige tradisjonen er et viktig og nødvendig trekk i arbeidet for en enhetlig fastsettelse av påsketidspunktet.
- Anbefalingene til kirkene er følgende:
 - 1.) å fastholde ved **Nikeabeslutningen**, nemlig at påskedag skal falle på første søndag etter første fullmåne etter vårjevndøgn. Her vektlegger man også at en slik tidfesting på grunnlag av astronomiske beregninger svarer til den kosmiske dimensjonen for Guds åpenbaring og er derfor mere adekvat enn en fast dato.
 - 2.) Etter forbilde av beslutningen i Nikea 325 anbefaler man at vårjevndøgn heretter **beregnes rent astronomisk** med de mest eksakte vitenskapelige midler som finnes. Her vektlegges forpliktelsen på "Nikeaånden" som har stor betydning, ikke minst for de ortodokse.
 - 3.) Sant astronomisk vårjevndøgn bør fastsettes i forhold til den **meridian Jerusalem** ligger på, fordi Jerusalem er stedet for Jesu død og oppstandelse. Dette er et viktig trekk ved argumentasjonen i Aleppodokumentet: Påsketidspunktet beregnes uavhengig av noen kalender, men utfra det **stedet** som er sentralt i forhold til påskehendelsene. Det er ikke en "kalender" som er riktig, men en astronomisk beregningsmåte i forhold til et sted.
- Konsultasjonen gjør oppmerksom på at en forandring av påsketidspunktet ikke bare er forbundet med praktiske og teologiske refleksjoner, men har også store følelsesmessige konsekvenser for de involverte, ikke minst for minoritetskirkene i Midtøsten og Øst-Europa, der lojaliteten til den "gamle kalenderen" har stått sentralt. Overfor dem er det viktig å påpeke at det ikke er en kalender, men en beregningsmåte som er mest adekvat, uavhengig av kalenderen.

- Etter disse anbefalinger kan øst- og vestkirkene fastholde henholdsvis den julianske og den gregorianske kalenderen uten forandringer, fordi påsketidspunktet beregnes uavhengig av noen kalender. Følgene er dog mye større for den østlige kirken enn for den vestlige kirken. For den vestlige kirken, d.v.s. også for DnK, betyr den nye beregningsmåten ingen forskjell i forhold til dagens praksis unntatt i år 2019, da påskedag vil bli forskjøvet fra 21.april til 24.mars, mens det for østkirkene vil medføre større forandringer i forhold til tidligere beregningspraksis. Dog kan innføringen av den nye beregningsmåten være en påminnelse for oss at DnK står i den samme tradisjonen som kirkene i hele verden, at vi påberoper oss den samme bekjennelsen og at vi er kalt til et felles vitnesbyrd på Jesu død og oppstandelse.
- Argumentasjonen i dokumentet fra Aleppo kan betegnes som meget overbevisende og kan, hvis den får gjennomslag i kirkene, bli til et oppsiktsvekkende økumenisk gjennombrudd med positiv signalvirkning utad. I konsultasjonen foreslo man at kirkene skulle bruke tiden frem til år 2001 til videre studier og refleksjon med det mål å kunne enes om et felles tidspunkt for påskefeiring. År 2001, der begge tidsregningene faller sammen, kan så brukes til å markere enigheten som er oppnådd. Felles påskefeiringen i år 2001 vil kunne bidra til å markere det kristne håp og vitnesbyrd for verden, også inn i et nytt millenium.
- År 2001 skal KV arrangere en konsultasjon der resultatene av kirkenes studier kan bli offentliggjort. Et felles vitnesbyrd om enheten vil også være et vitnesbyrd om Kristi død og oppstandelse og hans seier over synd, lidelse og død. Tiden frem til da kan brukes av kirkene til å utrede de mer praktiske konsekvensene av en slik beslutning, også i forhold til samfunnet.
- LVF regner med å gi en orientering om saken til LVF-rådet neste sommer (1999). I følge opplysninger fra Sven Oppegård, Genève, er det ennå ikke blitt avklart når og om saken skal sendes til høring til kirkene, men det skjer trolig ikke før senere i høst/vinter. Fra LVFs side anseer man ikke saken til å være noe veldig problematisk, men vil selvfølgelig avvente medlemskirkenes holdning til den før det tas stilling. Det må vurderes hvorvidt DnK som enkeltkirke skal ta stilling før det kommer en offisiell forespørsel fra LVF/Genève, m.a.o. om man skal satse på et koordinert luthersk fremstøt eller om vi skal ta stilling som enkeltkirke. Det ene utelukker vel ikke det andre, i og med at forespørselen om å ta stilling til Aleppodokumentet kom fra KV.
- Det er ikke noe i veien for at vi tar stilling som enkeltkirke, for så å innlemme resultatet fra oss i LVFs samlede svar. Saken blir behandlet på tilsvarende måte i den **anglikanske kirken**.
Den anglikanske kirken har behandlet saken på Lambethkonferansen i år og kommet med en positiv vurdering av Aleppodokumentets konklusjon. (Lambethresolution 4.8.) Den anbefaler at enkeltkirkene støtter KV's utredning og sender saken videre til drøfting i kirkedistriktene (province).
- Saken har vært behandlet i TN 17.-18.april 1998 (TN 6/98) og i MKR (21/98). Både TN og MKR har gitt uttrykk for en positiv vurdering av den konklusjonen som foreslås i Alepporapporten.

Forslag til vedtak:

MKR anbefaler at saken fremmes på Kirkemøtet 1998, med det formål at Kirkemøtet:

1. Slutter seg til vurderingen av at det er av stor økumenisk betydning å finne en løsning på spørsmålet om felles påskefeiring innen kristenheten.
2. Gir en positiv vurdering av det forslag til beregningsmåte for tidfesting av påske, slik det er foreslått i dokumentet «*Towards a common Date of Easter*» fra mars 1997.
3. Oppfordrer til at de praktiske konsekvenser av en omlegging av beregningsmåten - for kirkens liturgiske liv, såvel som for det sekulære liv - utredes.
4. Tilkjenner en villighet til å tilpasse Den norske kirkes liturgiske kalender i overensstemmelse med en økumenisk konsensus om en ny beregningsmåte etter år 2001.

Sau MKR 21/98

Teologisk Nemd
under Mellomkirkelig Råd for DnK

Oslo 11. mai 1998

Mellomkirkelig Råd
for Den norske Kirke

RE: FELLES TIDSPUNKT FOR PÅSKEFEIRING,
ANBEFALING FRA KONSULTASJON I ALEPPO 5.-10 MARS 1997

Helt fra det annet århundre etter Kr. har det i kirken vært uenighet om tidspunktet for den kristne påskefeiring. Lenge så det ut til at vedtakene angående dette spørsmål på kirkemøtet i Nikea 325 skulle kunne skape ensartet praksis. Man ble da enige om å feire påskedag første søndag etter første fullmåne etter vårjevndøgn. Imidlertid ble vårjevndøgn snart datofestet (ikke beregnet etter "sant" vårjevndøgn fra år til år), og da vestkirken fulgte den gregorianske kalenderreform (i 1582), ga dette seg utslag i at vårjevndøgn falt på ulike tidspunkter i vest og øst, med resulterende forskjell også i beregningen av påskens datum. Noen få ganger faller allikevel påskens datum sammen etter de to kalendere; dette vil være tilfelle i 2001.

Denne anledning vil man nytte til å forsøke å overvinne den ulike praksis som har rådet siden det 16. århundre. Særlig har kirkene i Midt-Østen - som lider mer under denne forskjell enn de fleste andre - vært pådrivere for prosessen i retning av konsens om spørsmålet.

Konsultasjonen i Aleppo, Syria, 5.-10. mars 1997 har nådd frem til tre anbefalinger som synes å kunne samle stor tilslutning. Dette i seg selv må kunne karakteriseres som et oppsiktsvekkende økumenisk gjennombrudd. Anbefalingene er disse:

1. Man holder fast ved den nikenske regel: påskedag skal falle på første søndag etter første fullmåne etter vårjevndøgn.
2. Etter forbilde av den nikenske praksis, anbefaler man at vårjevndøgn heretter beregnes rent astronomisk, altså som "sant" vårjevndøgn. Begge de kirkelige hovedtradisjoner, som datofestet vårjevndøgn etter hver sin kalender, blir dermed forlatt. Ingen tradisjon "vinner".
3. Sant astronomisk vårjevndøgn bør fastsettes i forhold til den meridian som Jerusalem ligger på.

Etter disse anbefalinger kan øst- og vestkirke fastholde henholdsvis den julianske og gregorianske kalender uten forandringer; påsken vil likevel falle på samme tidspunkt fra år til år, fordi den nye beregningsmåten er helt kalenderuavhengig.

For den vestlige kirkes - herunder Den norske Kirkes - vedkommende, betyr den nye beregningsmåte ingen forskjell i forhold til dagens praksis for de første 25 år av neste århundre, unntatt i året 2019, da påskedag vil bli forskjøvet fra 21. april til 24. mars.

Teologisk Nemd drøftet denne sak på sitt møte 17.-18. april i år, og fant uforbeholdent å kunne støtte konsultasjonens anbefalinger. TN vil på denne bakgrunn henstille til MKR å gi til kjenne Den norske Kirkes tilslutning til anbefalingene i WCC-rapporten *Towards a Common Date for Easter*.

Med hilsen

Turid Karlsen Seim
Leder (sign.)

Oskar Skarsaune
Nestleder

Råd, utvalg m.m	Møtested	Møtedato
Mellomkirkelig Råd	Oslo	08. - 09.09.98
Samisk kirkeråd	Lebesby	08. - 09.09.98
Kirkerådet	Oslo	17. - 18.09.98
Kirkemøtet	Bergen	08. - 13.11.98

Saksbehandler: Gerd Karin Røsæg

Sak nr. MKR 32/98c
 Sak nr. SKR 26/98
 Sak nr. KR 37/98
 KM

ORGANISASJONGJENNOMGANG I DE SENTRALKIRKELIGE RÅD

Saksorientering

Dokumentet «Organisasjonsgjennomgang i de sentralkirkelige råd» ble våren 1998 lagt frem for behandling i Samisk kirkeråd, Mellomkirkelig Råd og Kirkerådet. De tre råd fattet noe ulike vedtak, vedtakene gjengis nedenfor i sin helhet.

KR sak 25/98:

1. Kirkerådet finner den gjennomgang som er gjort internt i sekretariatet det siste året med tanke på kartlegging av problemer i organisasjonsstruktur, ansvarsfordeling og ledelsesmodeller for de sentralkirkelige råd meget nyttig. Det er verdifullt at saken har vært vurdert med bistand av ekstern faglig konsulenthjelp. Kirkerådet har også merket seg det sterke ønske hos ansatte og tillitsvalgte om å finne frem til klarere strukturer for arbeidet i det felles sekretariat.
2. Kirkerådet tar saksfremlegget og konsulentrapporten til etterretning og legger til grunn at staben oppfatter analysen som treffende.
3. På bakgrunn av det materiale som er fremkommet, finner Kirkerådet det nødvendig å arbeide for en revisjon av forskriftene og statuttene for de sentralkirkelige råd, med sikte på en mer sakssvarende fordeling av oppgaver, ansvar og ledelse. Dette må også få konsekvenser for den interne organisering av sekretariatet.
4. Saken forberedes for fremleggelse på Kirkemøtet høsten 1998.
5. Til å bistå sekretariatet i dette arbeidet oppnevnes:

-	Fra Kirkerådet:	Nils-Tore Andersen
-	Fra Mellomkirkelig Råd:	Hans Einar Hem
-	Fra Samisk kirkeråd:	Olav Holten

MKR sak 24/98:

1. MKR konstaterer med tilfredshet at arbeidet med faglig samhandling innad i sekretariatet går framover. Samtidig erkjenner Rådet nødvendigheten av intensiverte anstrengelser på dette feltet, og ser gjennomføringen av dette som sekretariatets ansvar. Dersom sekretariatet vurderer det slik at det innenfor den nåværende råds-struktur er behov for reorganisering av sekretariatet for å rette opp uklarheter i ansvars- og oppgavefordeling, ber MKR om at det legges fram et sakssvarende forslag.
2. MKR uttrykker skepsis til de koblinger som gjøres i underdirektørens saksfremlegg mellom den interne mangelfulle samhandling i sekretariatet og problemer når det gjelder rådenes forhold til hverandre, og stiller seg spørrende til at hovedårsaken til de problemene sekretariatet opplever er av strukturell art, knyttet til rådene som faglig likestilte organ. Rådet mener det vil være ønskelig med en oppsummering av erfaringene med hvordan rådene som Kirkemøtets valgte organ med hvert sitt mandat har fungert i forhold til hverandre innenfor gjeldende struktur. En slik prosess må imidlertid ha rotfeste i de valgte organer og ikke i sekretariatet. En arbeidsgruppe der alle rådene er representert bør sammen med de sentralkirkelige råds arbeidsutvalg og lederforum kunne ta ansvar for et slikt arbeid.
3. MKR understreker at Kirkeloven - siden 1984 og gjennom revisjonen av 1996 - fortsatt gir Kirkemøtet mulighet til å organisere de sentralkirkelige råd som tre likestilte faglige råd med Kirkerådet som ansvarlig i forhold til departementet for administrasjon og økonomi på vegne av alle tre rådene. Dette var en premiss som lå til grunn da rådene og Kirkemøtet behandlet saken, og det ble uttrykkelig understreket at loven ikke skulle gå i detalj på dette punkt, for å understreke Kirkens kompetanse til å organisere seg selv. MKR mener derfor det ikke er saklig grunn for å bruke kirkeloven som et hovedargument for endring i denne omgang. Det må være ønsket om å finne de mest hensiktsmessige strukturene for hva som tjener kirken og hva som tjener kirkens økumeniske og internasjonale oppgaver som må være styrende for hvordan kirken velger å organisere seg.
4. MKR oppnevner Hans Erik Hem, Berit Lånke og Per Oskar Kjølås til å danne et arbeidsutvalg som i samarbeid med MKR/AU lager et saksdokument til Rådets møte i september om hvordan MKR i perioden har ivaretatt det økonomiske og internasjonale mandat og hvordan den nåværende struktur har tjent dette formålet.
5. MKR oppnevner Hans Erik Hem til å representere Rådet i den arbeidsgruppen som nå nedsettes på vegne av de tre rådene for å vurdere de erfaringene som er gjort med rådenes forhold til hverandre og til Kirkemøtet, og komme med forslag til de sentralkirkelige råds ledergruppe for hvordan det bør arbeides videre med denne saken.

SKR sak 14/98:

1. Samisk kirkeråd ber om at det på sekretariatsplan arbeides videre for å finne en struktur som både kan ivareta de saksområder rådene samlet sett er satt til å ivareta for Den norske kirke og som ivaretar arbeidsforholdene. Den interne organisering må til-

rettelegges med klare ansvarlinjer både i forhold til administrativ så vel som til faglig ledelse.

2. Forholdene mellom Kirkerådet, Mellomkirkelig Råd og Samisk kirkeråd utredes med tanke på en avklaring av forholdet mellom rådsstruktur og kirkelov. Det vil i dette arbeidet være viktig å arbeide for en felles identitet og tilhørighet mellom de tre rådene.
3. Det nedsettes en arbeidsgruppe bestående av en representant fra hver av de valgte rådene, samt representanter fra sekretariatet.

Fra Samisk kirkeråd oppnevnes Olav Holten.

Samisk kirkeråd ser det som naturlig at den nedsatte arbeidsgruppen er et forum hvor de valgte rådslederne ikke oppnevnes. Det er imidlertid naturlig med nær kontakt mellom lederforum og den nevnte arbeidsgruppen.

*

Hver av rådene har oppnevnt en representant til å sitte i en arbeidsgruppe som sammen med representanter fra sekretariatet skal forberede saken. Utvalget har fått følgende sammensetning:

Fra rådene:

Nils Tore Andresen, KR
Hans Einar Hem, MKR
Olav Holten, SKR

Fra sekretariatet:

Estrid Hessellund
Astrid Nesje
Gerd Karin Røsæg
Per Tanggaard

Som det fremgår av det ovenfor siterte gis det noe ulike signaler fra rådene om det videre arbeid. Dette gjelder blant annet

- Det nedsatte utvalgs arbeidsoppgave
- Sakens fremdrift

For den videre fremdrift av saken er det viktig at utvalget tar hensyn til de ulike nyanser i vedtakene.

Arbeidsgruppen vil arbeide med følgende spørsmål:

- Rådenes selvforståelse
- Forholdet mellom rådene og sekretariatet
- De sentralkirkelige råds statutter med sikte på revisjon

I forhold til det siste strekpunktet må utgangspunktet være å finne den mest hensiktsmessige struktur i forhold til hva som tjener kirken. Ut fra en analyse av dagens utfordringer knyttet til

samisk kirkeliv og til kirkens mellomkirkelige, nasjonale og internasjonale arbeid skal arbeidsgruppen gi sine anbefalinger.

Retningslinjer for videre arbeid med saken

Det har vist seg umulig for arbeidsgruppen å finne tid for et møte før midten av september. Dette umuliggjør behandling av saken i samlede rådsmøter i forkant av Kirkemøtet. For Kirkerådets del kan dokumentet fremlegges på møtets første dag, for de to andre råds vedkommende er rådsmøtene allerede avholdt når arbeidsgruppen samles.

Det er beklagelig at det ikke har vært mulig å fremme saken slik at den kunne behandles i rådernes høstmøter. Det er de sittende råd som har kjennskap til og erfaring med den nåværende struktur. De sittende råd, spesielt ved sine ledere, har vært involvert i den pågående organisasjonsgjennomgang og burde derfor være med å føre saken helt frem til endelig vedtak. Samtidig er dette en stor, prinsipiell sak som krever en grundig saksutredning og en forsvarlig saksgang.

Saken er imidlertid av en slik karakter at den sannsynligvis vil tjene på å tas opp til foreløpig drøfting på et Kirkemøte, for så å legges frem til endelig vedtak på neste Kirkemøte. N slik prosedyre kan forsvare at saken legges frem etter å ha blitt behandlet kun i arbeidsutvalgsmøter.

Formelt er det Kirkerådet som forbereder de saker som skal behandles av Kirkemøtet, og det vil derfor ligge til Kirkerådets mandat å fatte vedtak om hvorvidt denne saken skal fremmes for KM-98. Før et slikt vedtak fattes må imidlertid Samisk kirkeråd og Mellomkirkelig råd ha hatt anledning til å behandle saken og gi sine uttalelser.

Det foreslås at dokumentet behandles i arbeidsutvalgsmøter i de respektive råd, før saken eventuelt fremmes for Kirkemøtet.

Sannsynligvis vil utfallet av arbeidsgruppens arbeid være avgjørende for hvor vidt det er ønskelig at saken avgjøres i arbeidsutvalgsmøter.

Følgende prosedyre foreslås:

1. Utvalgets innstilling drøftes av lederforum. De tre rådslederne tar stilling til om saken går til en videre behandling i arbeidsutvalgene med tanke på fremlegg for KM-98.

Dersom rådslederne anbefaler å fremme saken for KM-98 vil videre saksgang være

2. Arbeidsutvalgene i de tre rådene drøfter innstillingen fra utvalget dels i fellesmøte og dels i separate møter. MKR og SKR avgir uttalelse både om saken skal fremmes for KM 1998, og til sakens realiteter.
3. Kirkerådets arbeidsutvalg vedtar om saken skal fremmes for Kirkemøtet 1998, og den endelige ordlyd på det dokument som skal fremmes for Kirkemøtet.

Forslag til vedtak i de respektive organer:

MKR:

Mellomkirkelig råd gir sin tilslutning til videre prosedyre i saken slik det er foreslått i saksutredningen.

SKR:

Samisk kirkeråd gir sin tilslutning til videre prosedyre i saken slik det er foreslått i saksutredningen.

KR:

Kirkerådet gir sin tilslutning til videre prosedyre i saken slik det er foreslått i saksutredningen.

*

MELLOMKIRKELIG RÅD

OSLO

8-9.9.98

MKR-SAK 32/98 D.

REPRESENTANTER TIL RÅDSMØTE I
NORGES KRISTNE RÅD 1999-2002

Funksjonstiden for de 12 representantene og de 12 personlige vararepresentantene for Den norske kirke i Rådsmøtet i Norges kristne råd utløper ved årets slutt. Det tilligger Kirkemøtets myndighet å oppnevne representanter for en ny periode. Det skal nå oppnevnes 13 representanter med 13 personlige vararepresentanter på årets Kirkemøte.

Det har ikke vært mulig for sekretariatet å forberede ferdig denne saken til dette MKR-møtet.

Generalsekretæren ber derfor- etter samråd med Kirkerådets direktør- at Rådet fatter slikt vedtak:

Mellomkirkelig Råd delegerer til Arbeidsutvalget å ferdigstille denne saken til Kirkemøtet .

Råd, utvalg m.m	Møtested	Møtedato
Samisk kirkeråd	Lebesby	08. - 09.09.1998
Mellomkirkelig råd	Oslo	08. - 09.09.1998
Kirkerådet	Oslo	17. - 18.09.1998
Kirkemøtet	Bergen	

Saksbehandler: Gerd Karin Røsæg

Sak nr. SKR 25/98
MKR 32/98e
KR 39/98

STRATEGIDOKUMENT FOR DEN NORSKE KIRKE 1999 - 2002

Bakgrunn

Kirkemøtet 1998 skal vedta strategier og prioriteringer for 4-årsperioden 1999 - 2002.

Saken er forberedt på bakgrunn av drøftinger i de sentralkirkelige råds sekretariat, og med innspill fra enkelte av nemndene.

Kirkemøtet 1996 vedtok et "Mål og strategidokument" for perioden 1997 - 2000. Dokumentet er rullerende, og fremlegges for Kirkemøtet annet hvert år.

Kirkemøtets overordnede mål slik det ble vedtatt i 1994 er videreført i det foreliggende dokument. De tidligere fem hovedmålsettinger, og 21 delmål foreslås imidlertid ikke videreført. Dels fordi flere av arbeidsfeltene ikke ble fanget opp av delmålene, og dels fordi målformuleringene ikke har fungert i forhold til utarbeidelse av virksomhetsplan. I stedet fremmes nå et strategidokument hvor utfordringer og arbeidsområder beskrives.

Dokumentets status

Dokumentet er blitt kalt "Strategidokument for Den norske kirke". Selv om Den norske kirke med sine 11 bispedømmer og over 1300 menigheter ikke blir styrt gjennom et strategidokument vedtatt av Kirkemøtet, er det en klar målsetting å presentere et dokument som peker på de felles utfordringer som Den norske kirke står overfor som samlet kirke.

Selv om de årlige rapporter fra bispedømmene viser at det er store regionale variasjoner i kirken med hensyn til profil og satsing, er utfordringene i stor grad felles.

Overordnet mål for Den norske kirke

Den overordnede målsettingen for Den norske kirke gis i dag også av Stortinget i tilknytning til Statsbudsjettet. Stortingets målsettinger blir i stor grad knyttet opp til de kirkelige bevilgninger over statsbudsjettet og utvikles med utgangspunkt i de retningslinjer for statlig styring som er vedtatt for statsforvaltningen generelt.

Å fastsette en overordnet målsetting for Den norske kirke som kan være retningsgivende for kirkelige styringsorganer på lokalt, regionalt og sentralt plan er en viktig strategisk oppgave for Kirkemøtet. Det å vedta prioriterte oppgaver krever at de imøtekommer reelle behov og utfordringer på alle plan i kirken.

Prioriterte områder.

Kirkemøtet 1996 har gjort noen vedtak om prioriterte områder (satsingsområder). Konkret gjelder dette:

- Plan for dåpsopplæring (2001)
- Kirkens arbeid blant mennesker med psykisk utviklingshemming (1999)
- Samarbeid menighet og misjon (1999)
- Kirken mot år 2000 (2000)
- Prosjektorientert diakonal satsing (2000)
- Samisk kirkeliv (permanent)
- Kirkeforskning (permanent)

Plan for dåpsopplæring foreslås videreført under et nytt område kalt «Barn og unge». Innenfor dette området foreslås som særlig prioriterte felt: dåps og konfirmantarbeid, familierelatert arbeid og nettverksbygging.

De områder som fastsettes som prioriterte for Den norske kirke samlet vil selvsagt også være de sentralkirkelige råds hovedfelter. I utarbeidelse av virksomhetsplaner må det konkretiseres hvilken rolle de sentralkirkelige råd skal ha i forhold til andre kirkelige instanser.

Løpende oppgaver

I tillegg til de prioriterte oppgavene vil det til en hver tid være spesifikke oppgaver som tilligger de sentralkirkelige organer. Kirkemøtet gjør de overordnede veivalg og prioriteringer i forhold til disse oppgaver, inklusive de avklaringer som måtte være nødvendig med hensyn til forholdet mellom de tre sentralkirkelige organer.

FORSLAG TIL ANBEFALING

Kirkerådet anbefaler Kirkemøtet å fatte følgende vedtak:

1. Kirkemøtet vedtar det fremlagte strategidokument.
2. På bakgrunn av de særskilte utfordringer som her er beskrevet vil Kirkerådet, Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd i 4-årsperioden i fellesskap utarbeide årlige virksomhetsplaner og budsjett som fanger opp disse anliggender og sikrer dem gjennomslag i rådernes prioriteringer.
3. På bakgrunn av en samlet vurdering av ressursbehov og en avveining av hvilke oppgaver som må ivaretas over det ordinære driftsbudsjettet, foreslås det at avkastningen fra Opplysningsvesenets Fond i 1999 brukes til følgende formål:
 - A. Videreføring av tidligere vedtatte satsingsområder:

Plan for dåpsopplæring, nå som «Barn og Unge»
Kirkens arbeid blant mennesker med psykisk utviklingshemming (1999)
Samarbeid menighet og misjon
Kirken mot år 2000
Prosjektorientert diakonal satsing
Samisk kirkeliv (permanent)
Kirkeforskning (permanent)

B. Følgende nye områder:

Rekruttering og bemanning

4. Kirkerådet gis fortsatt fullmakt til å bruke noen midler til tiltak utenfor satsingsområdene.

KM-STRAT

STRATEGIDOKUMENT FOR DEN NORSKE KIRKE

1999 - 2002

Innhold:

- I Overordnet mål for Den norske kirke**
- II utfordringer i møte med et nytt årtusen**
- III Hovedfunksjoner i de sentralkirkelige råd**
- IV Arbeidsområder**
- VI Prioriteringer**

I OVERORDNET MÅL FOR DEN NORSKE KIRKE

Den norske kirke skal være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke (KM -1994).

Ut fra dette overordnede mål skal Den norske kirke:

Tolke og aktualisere det kristne budskap i overensstemmelse med Skrift og bekjennelse.

Arbeide for at alle mennesker kan få del i Guds omsorg og frelsende kjærlighet i Jesus Kristus.

Være et levende fellesskap basert på ordet og sakramentene, hvor dens døpte medlemmer i likeverd kan finne sammen i tro, tilbedelse og tjeneste.

En **bekjennende kirke** har det bibelske Kristusvitnesbyrdet som sitt sentrum, et vitnesbyrd som i hele sin fylde må lyde i lokalmenigheten, i samfunnet og ut i den verdensvide kirke. Gud er kommet nær i Jesus Kristus, og kirken kalles til å bekjenne, takke og love Gud for alle hans gaver. En bekjennende kirke kjennetegnes ved at den stadig fornyes i troen på Jesus Kristus.

En **misjonerende kirke** er en kirke som krysser grenser for å gjøre Kristus synlig i verden. Gjennom ord og handling, og sammen med hele den verdensvide kirke skal menighetene bringe Kristus nær så alle mennesker kan få del i Guds frigjørende og frelsende kjærlighet. Ordet som lyder skal vitne om Guds nåde og gode vilje for livet.

En **tjenende kirke** er en kirke som i bevisstheten om at alle har fått del i Guds rike i troen på Jesus Kristus, lever ut hans godhet i arbeid for fred, rettferdighet og vern om skaperverket. Kirken er kalt til å synliggjøre Guds nærvær, Guds kjærlighet og Guds rettferdighet i verden. Gjennom kirken skal Jesu spørsmål "Hva vil du jeg skal gjøre for deg?" lyde også i vår tid.

En **åpen kirke** er en kirke som vil favne hele folket og arbeide for at mennesker i alle aldre og i ulike livssituasjoner kan få del i kirkens forkynnelse, opplæring, omsorg og fellesskap, og kalles til et liv i omvendelse og tro. Den bygger fellesskap med respekt for ulikheter. Jesu grensesprengende radikalitet og solidaritet er en spesiell utfordring for vår kirke i møte med utstøtte enkeltpersoner og grupper.

Endelig omtales kirken som folkekirke. Dette begrepet vil mange være med å gi sitt innhold. Med en folkekirke forstår vi en kirke som vil leve nær folket og folkets interesser, vi ser en kirke med en samfunnsintegrerende funksjon som representerer tradisjon og kontinuitet i samfunnet. Folkekirkebegrepet i vår sammenheng er definert som et trosfellesskap gjennom begrepene bekjennende, misjonerende og tjenende.

De sentralkirkelige råds prioriteringer må hele veien prøves i forhold til den overordnede målsetting med spørsmål om det arbeid som til enhver tid gjøres medvirker til å føre kirken nærmere målet.

II utfordringer i møte med et nytt årtusen:

Kirke og samfunn i forandring og utvikling inn i år 2000

Når strategier for et nytt år tusen skal legges er det viktig å gjennomtenke hvilket samfunn vi ser for oss inn i år 2000. Hvilket samfunn er vi i ferd med å bygge, og hva vil prege samfunnet, på godt og vondt? Vil det være et samfunn med oppløsning av nettverk og familier, ensomhet og fremmedgjøring, vold, misbruk, egoisme og manglende interesse for å bygge samfunnet. Eller ser vi for oss et godt samfunn med lykkelige familier, fellesskap, nærhet, omsorg og respekt for hverandre?

Inn i dette samfunnet skal kirken være kirke, den skal være med å underbygge de positive trekk og motvirke de negative trekk. Kirken må orientere seg i samfunnet, ta pulsen og vurdere situasjonen, slik at kirken kan være lys og salt i verden.

I denne hoveddelene av dokumentet vil det bli pekt på en del av de utfordringer både kirke og samfunn står overfor. Som en innledning gis det en kort faktabeskrivelse av kirken.

Fakta om kirken

Den kirkelige årsstatistikk forteller oss noe om kirken, om dens oppslutning og aktiviteter. Statistikken viser at det er over 6000 ansatte, derav 1.200 prester, som tjenestegjør i de 1.314 sokn som Den norske kirke består av.

84 % av de fødte døpes, 75 % konfirmeres, 60 % vies og 95 % gravlegges i kirken. Dette utgjør tilsammen 150.000 handlinger. Det avholdes 72.000 gudstjenester og tilsammen deltar ved de ordinære gudstjenestene 7,2 mill. mennesker, og hvert år går 1.1 mill til nattverd. Det samles inn over 175 mill kroner i kirkene i ofringer og gaver.

9.000 personer er valgt inn i menighetsrådene og over 20.000 er medlemmer av andre utvalg . Det er drøyt 15.000 tiltak for barn og unge med tilsammen over 330.000 deltagere, og det er 12.000 diakonale tiltak med 300.000 deltagere som nyter godt av disse tiltakene. Nesten 100.000 er med i bibelgrupper og ulike foreninger, fordelt på vel 6.000 bibelgrupper og nesten 6.000 andre grupper.

Aktiviteten er med andre ord gledelig høy, og vi vil gå inn i et nytt årtusen med mange viktige oppgaver som skal videreføres. Det finnes imidlertid store variasjoner menighetene i mellom, noen sliter med dårlig oppslutning om gudstjenesten, mens andre kan ha et minimalt barne- og ungdomsarbeid. Det er menigheter med få ansatte og få eller ingen frivillige medarbeidere. Alt for mange menigheter har staber der det er konflikter. Det er viktig for kirken som helhet og den enkelte menighet å vurdere situasjonen, se mulighetene og finne strategier for at kirken hele tiden kan være en kirke som er aktuell på sitt sted.

Med disse tallene og aktivitetene går kirken år 2000 i møte, en begivenhet som skal feires. Det er grunn til feiring, men tusenårsskiftet vil for kirken også være en spore til besinnelse. Vi er kirken - men hvilken kirke er vi? På alle plan i kirken kan det være grunn til å reflektere over i hvilken grad kirken er en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke. Hva må endres eller eventuelt styrkes for at kirken kan videreutvikle seg som kirke.

Jubileum år 2000

Tusenårskiftet fremstår som en spesiell og sjelden utfordring for Den norske kirke og alle kirker over hele verden. På en særlig måte aktualiserer denne milepæl i vår tidsregning hvor sentral den kristne tro har vært og fortsatt er både globalt og nasjonalt. Den tidsbevissthet som et sekelskifte fører med seg, skaper også allmenn bevissthet omkring livets mål og mening, og er på mange måter en tid for tro og refleksjon. Dimensjoner knyttet til fremtid og håp vil være sentrale i dette, både i allmennmenneskelig og kirkelig betydning.

År 2000 blir et år hvor kristne i hele verden feirer underet som skjedde da Guds sønn ble menneske. Feiringen må være global og lokal samtidig, og det legges opp til at feiringen skal være økumenisk. Det er sammen at de ulike kirker kan gi et fulltonende vitnesbyrd om Jesu fødsel, uttrykke troen på den ene Herre, markere felles historie, tradisjon og kultur, og se frem mot nye utfordringer.

Arbeidet med den kirkelige markering av tusenårsskiftet - Jubileum 2000- administreres av Norges kristne råd. I jubileumsfeiringen vil trosunderet og trosmysteriet stå sentralt, det som skjedde i stallen da Gud lot seg føde til jorden skal stå i fokus og er en ledetråd for arbeidet med jubileet. Målsettingen er å formidle trosmysteriet til alle mennesker i Norge gjennom ulike markeringer i jubelåret 2000. Verdiene *glede, fellesskap, solidaritet og håp* vil på en spesiell måte bli løftet frem i feiringen.

Pilegrimen inn i år 2000

Pilegrimstradisjonen har fått sin renessanse i overgangen til år 2000. Pilegrimsmotivet sto sentralt i feiringen av Norske kirkedager 1997. Over hele landet istandsettes pilegrimsleder, og pilegrimsmotivet må være et samlende motiv for Den norske kirke inn i det nye årtusen. En side ved dette vil være å tydeliggjøre pilegrimsmotivet: Vi kalles til oppbrudd og bot, og til å leve vårt liv i rett forhold til Gud, til mennesker og til skaperverket. Som pilegrimer går vi fremtiden og Gud i møte, han som kaller alle til ansvar og regnskap.

Nyreligiøsitet

Påvirkningen fra nyreligiøst tankegods er i ferd med å skape dyptgående endringer i den norske folkereliøsiteten.

Vårt dagligspråk har på kort tid fått et tilfang av begreper som tidligere var forbeholdt de spesielt interesserte. Ord som healing, spiritisme, reinkarnasjon og astrologi er blitt allemannseie. Religion er ikke lenger en privatsak, den har erobret offentlighetssfæren på forbausende kort tid. Det er rett og slett blitt legitimt å være "religiøs".

Den nye situasjonen stiller kirken overfor en rekke store utfordringer. Ikke minst bør spørsmålet om kirkens strategi i møte med den nye religiøse virkeligheten nå reises med tyngde. Selv om den nyreligiøse bølgen etter hvert vil legge seg og interessen for det eksotiske vil dabbe av, så har disse fenomenene utvilsomt bidratt til å omforme folks religiøse forestillinger. Et nytt syn på den religiøse dimensjon betyr ikke uten videre at det dreier seg om kristne trosforestillinger når Gud omtales. Kampen på norsk mark vil også stå om de mest sentrale delene av den kristne tro, som nyreligiøsiteten annekterer og omformer. Både i forkynnelse og undervisning må kirken få frem det kristne alternativet, ikke minst med tanke på selve gudsbegrepet. Hovedutfordringen vil være å følge opp forpliktelsen fra døpefonten

om å hjelpe den dømte til å bli hos Kristus. En forpliktende dåpsopplæring vil være et solid bolverk mot de nye religiøse strømniger.

Men kirken kan ikke bare undervise seg ut av utfordringen fra nyreligiøsitet. Den må også la seg konfrontere med hvorfor så mange søker seg bort fra og ikke til kirken med sine religiøse lengsler og behov. Et svar kan være at de ikke fikk oppleve troens dybde dimensjon slik den utfoldes i kontemplasjon, meditasjon, bibellesning og bønn. Her er det en utfordring til kristen spiritualitet.

Verdisyn i forhold til skolen

Skolen som *motkultur* er satt på dagsorden i den offentlige debatt. Oppfostringen skal aktualisere de kristne og humanistiske kulturverdiene slik at det gir "perspektiv og retning for fremtiden". Kulturverdiene skal ikke bare bevares, men også fornyes og aktualiseres i oppdragelsen.

For kirken er det viktig å stå sammen med skolen for å gi elevene *referanserammer, indre ballast og moralske motverdier* som hjelp til å sette sammen kunnskapsbrokker og forvirrende inntryksmangfold..

Kristendommen kan gi en trygg verdimesig ballast som kan bedre elevenes motstandskraft mot den massive påvirkningen fra media- og markedskreftene. Skolens naturlige samarbeidspartnere i den enkelte lokale menighet/bispedømme bør la seg utfordre til å gå sammen med skolen i en bred motkulturell satsing.

Barn og unge

Barn og unge er i det moderne samfunnet utsatt for påvirkninger fra mange hold. De er i økende grad blitt en interessant målgruppe for mange aktører i et informasjons-, reklame- og forbrukersamfunn. Samtidig har samfunnsutviklingen for mange ført til oppløsning av deres naturlige nettverk i familie og nærmiljø. Å skape trygghet og tilhørighet for barn og unge er en oppgave også for kirken. Å spille på lag med foreldre og øvrig familie er her viktig.

Tradisjonelt har barne- og ungdomsarbeid vært en viktig del av kirkens arbeid. Nå meldes det fra alle deler av landet om en generell nedgang i barne- og ungdomsarbeid som er urovekkende. Det er viktig at kirken retter økt oppmerksomhet mot barn og unge, og at det igangsettes spesielle tiltak for å snu denne trenden. Kirken er forpliktet til å engasjere seg i barn og unge, som lett blir blant de som står svakt i samfunnsutviklingen.

Foruten at barne- og ungdomsarbeid har sin egenverdi, henger kirkens fremtidige kår nøye sammen med omfanget og kvaliteten av dette arbeidet. Barne- og ungdomsarbeidet er avgjørende for kirkens videre liv, for rekruttering til kirkelige stillinger og for fremtidige frivillige medarbeidere.

Kirken står overfor spesielle utfordringer i forhold til samiske barn og ungdom. Disse står overfor særegne kulturelle spenninger og valg, på den ene side de samiske samfunnenes bevisste forhold til å ivareta og videreutvikle sine tradisjoner, og på den annen side krav om omstillinger på mange livsområder.

Kirkelig betjening og rekruttering.

Rekrutteringssituasjonen i forhold til kirkelige stillinger er for tiden svært bekymringsfull. At både departement, bispemøte og utdanningsinstitusjoner har grepet fatt i situasjonen gir imidlertid håp om at trenden kan snus. Kirkerådet har utarbeidet materiale som viser at søkertilgangen til kirkelige stillinger varierer sterkt bispedømmene i mellom, særlig til de tre nordligste bispedømmer er det svak rekruttering.

I tillegg til at ny-rekrutteringen er svak, går kirkelig personell over i ikke-kirkelige stillinger, dette gjelder både profesjonsutdannede og andre. Kirken som helhet står overfor en viktig oppgave med å legge forholdene slik til rette slik at allerede rekrutterte medarbeidere forblir i kirken, og at nye mennesker finner sin plass.

Lekfolket - frivillig medarbeiderskap

Skal kirken leve opp til den overordnede målsettingen, og møte de mange utfordringer, så må ikke minst lekfolkets rolle og plass i menigheten fokuseres. Det er behov for å ta opp det frivillige medarbeiderskap i lys av det alminnelige prestedømme, og å legge til rette for et inkluderende medarbeiderfellesskap i menigheten. Kirken trenger et engasjert og myndig lekfolk.

Stat - kirke utredningen

I denne perioden vil relasjonene mellom stat og kirke bli gjenstand for debatt. Kirken utfordres til å gjennomtenke hvilken kirke den ønsker å være inn i neste årtusen. I den kommende perioden vil premissene for morgendagens kirke være gjenstand for bred drøfting.

Videreutvikling av kirkeloven

Hvilken kirke er i ferd med å utvikles i lys av bl.a. den nye kirkeloven? Er forholdene nå i ferd med å bli lagt på plass for "et aktivt engasjement og en stadig fornyelse i den evangelisk-lutherske folkekirke i Norge"? Kirkerådet sitter ikke inne med rapporter som gir grunnlag for entydige konklusjoner.

Kirkemøtets og Kirkerådets sentrale engasjement er å legge forholdene til rette m.h.t. økonomi, stillinger, planer og rammer slik at det lokale kirkelige arbeidet kan oppleves meningsfylt, kan videreutvikles og styrkes. På dette felt kreves en god samordning og samspill med menighetsråd og fellesråd og mellom råd og embete, dette gjelder også i forhold til den daglige ledelse.

Viktig blir utviklingen og profesjonaliseringen av daglig leder både på fellestrådsnivå og i menighetene. Dagens samfunn og de krav som stilles til forvaltningsorganene tilsier at skal soknene fungere tilfredsstillende, må arbeidsforholdene, saksbehandling og tilrettelegging av arbeidet være ivaretatt på en forsvarlig måte. Dette vil kreve dyktige og kompetente daglige ledere både innen økonomi/budsjettering, som arbeidsgivere og som ledere som kan legge forholdene til rette og skape engasjement i menighetene, i stabene og blant menighetens frivillige medarbeidere.

Mange menighetsråd/fellesråd har over lengre tid gitt rammevilkårene (økonomi og stillinger) så mye oppmerksomhet at det har gått på bekostning av menighetsarbeidet, barne- og

ungdomsarbeid, diakoni, undervisning og misjon/evangelisering. Dette kan medføre vanskeligheter m.h.t. rekruttering og omfang av det frivillige kirkelige arbeid. Konsekvensene av en slik utvikling på sikt vil være katastrofal for kirken.

Løsningen på dette er ikke bare mer økonomi og flere stillinger over kommunebudsjettet, men tilrettelegging av det frivillige kirkelige arbeidet i et samspill der man finner løsninger på hvordan en skal drive menighetsbyggende arbeid i dagens samfunn.

Tallene fra menighetens årsstatistikk vil gi et klarere bilde av menighetene i Den norske kirke, ikke bare m.h.t. de forordnede gudstjenester, kirkelige handlinger og oppslutningen om disse, men også når det gjelder oppslutningen om familiegudstjenester og musikkarrangementer i kirken, kirkens kontakt med skolene, hvor mange barn og unge som kirken regelmessig har kontakt med og hvor mange som kirken når med sin diakonale virksomhet, hvor mange som deltar i samtalegrupper, bibelgrupper osv.

Et slikt materiale kan gi hjelp til å reflektere videre om hvordan menighetene kan oppmuntres til å finne løsninger og gode ordninger som passer inn i dagens familie- og samfunns mønster.

En kirke med plass for mangfoldet.

Det er mange mennesker som av ulike grunner faller utenom det etablerte samfunn og fellesskap. Tilhørighet og fellesskap er like essensielt for alle, men det er ikke et lett tilgjengelig gode for alle. Dette gjelder f.eks løslatte fra fengsler, mennesker i psykiatrisk ettervern, mennesker med psykisk utviklingshemming og deres familier. Diakoni handler også om tilhørighet og fellesskap, med hverandre og med Gud.

Mennesker med psykisk eller fysisk funksjonshemming representerer en utfordring for det kristne fellesskap. Kirken må gjennom sitt liv synliggjøre likeverdstanden. Basis for dette arbeidet er menneskets absolutte og fundamentale verdi og alle menneskers likeverd i det kristne menneskesyn. Det kristne fellesskapet er en organisme (Kristi kropp) der alle er like nødvendige, og hvis et lem blir utestengt blir Kristi kropp funksjonshemmet.

Utvikling innen bio- og genteknologi

Den akselererende utvikling innen bio- og genteknologi krever kirkens oppmerksomhet og engasjement. Forskingen er i ferd med å kunne lese og benytte seg av selve livets kode. Dette gjør det mulig å påvirke, modifisere eller manipulere utviklingen av alle organismer, helt eller delvis, og kan føre til revolusjonerende muligheter bl.a. innen landbruk, medisinsk diagnostikk og behandling.

Gjennom disse muligheter reises det mange uavklarte juridiske og etiske spørsmål angående vårt forhold til og ansvar for andre organismer og det biologiske mangfold, men også spørsmål om menneskesyn, menneskerettigheter og menneskeverd.

De fleste aspekter i denne utviklingen blir lite diskutert i offentligheten, og oppleves av mange som vanskelige og utilgjengelige, mens store aktører i næringslivet viser stor interesse og satsingsvilje, og anser utviklingen som snart mer revolusjonerende enn informasjonsteknologien.

Misjon og evangelisering

Den norske kirke kalles til å fornyes som en misjonerende kirke, i en ny situasjon i den verdensvide kirkes misjon. Gjennom evangeliets fremgang i sør og tilbaketrekning i nord vil

årtusenskiftet markere et skifte i tyngdepunkt i kirke og misjon. I denne situasjonen utfordres menighetene til å se sine misjonsutfordringer i nærmiljøet, sitt medansvar for evangeliets videre gang blant folkeslagene og fellesskapet i misjon med søsterkirker verden over i ett perspektiv. Det er en særlig utfordring å være med å revitalisere dette som et felles ansvar mellom menigheter, kirkelige organer og organisasjoner for indre og ytre misjon.

Forbrukersamfunnet

Miljø- og fordelingsspørsmål har stått på den kirkelige dagsorden over lenger tid. Kirker verden over har engasjert seg i fred, rettferdighet og vern om skaperverket. I Norge dannet utredningen "Forbrukersamfunnet som etisk utfordring" fra 1992 grunnlaget for senere kirkemøtebehandlinger, senest KM 1996 om "Forbruk og rettferd". Det resulterte i en "syndserkjennelse", men også et fremmadrettet handlingsprogram. Kirken står sammen med et stort nettverk av folkelige organisasjoner og deler av den offentlige forvaltningen om disse utfordringene. Kirken vet på hvilket verdigrunnlag den handler, men det trengs fortsatt en bevisstgjøring blant ansatte og frivillige i kirken på teologiske tolkninger og handlingsalternativer.

En kommuniserende kirke

Den norske kirke møter fortsatt i stor grad kirkens medlemmer ved kirkelige handlinger for den enkelte og familien, men kirkens nærvær er begrenset i folkekulturen og i samtalen i det offentlige rom. I en tid med massekommunikasjon er det avgjørende at kirken er tilstede med talspersoner som kan kommunisere et troverdig bilde av hva kristen tro og liv kan bety for den enkelte og for samfunnet. Det gjelder både i dagsaktuelle spørsmål som reises, men også i spørsmål kirken selv ønsker å kommunisere til vårt folk over tid.

Behov for helhetstenkning

Profesjonskampene som har vært utkjempet i samfunnet, har også vært merkbare på den kirkelige arena. Spesialiseringen og profesjonaliseringen har ført til at det ikke alltid er like lett å få øye på de overordnede mål som skulle være felles for menighetens ulike arbeidslag. Diakoni, undervisning, liturgi, sjelesorg og administrasjon har fått hver sine spesialister, og i tråd med profesjonaliseringen har antallet frivillige "allmenpraktikere" sunket, til dels radikalt. Særlig innenfor barne- og ungdomsarbeidet har antall frivillige sunket i urovekkende tempo.

Plan for dåpsopplæring er en utfordring til å tenke nytt omkring sektoriseringen som har funnet sted. Det er en sentral oppgave å samle ressursene og de ulike arbeidslagene til en felles satsing ut fra de overordnede mål planen setter opp. Den teologiske motiveringen ligger i planens sterke understrekning av **fellesskapstanken**. "Communio"-tanken innebærer et radikalt nei til oppsplitting og sektorisering. De ulike faggrupper bør bruke mer tid på å bygge broer mellom arbeidsområdene og trekke veksler på hverandres erfaringer, og mindre tid til fortsatt spesialisering. Et eksempel: Når planen programmatisk slår fast at "alle barn bør få tilbud om undervisning til-passet deres forutsetninger og behov", og "at det er et mål at alle barn, uansett funksjonsdyktighet, får del i menighetens dåpsopplæringsprogram", bør det bli en felles oppgave for høyst ulike fagmiljøer å samarbeide for å realisere en så krevende målsetting. Det er mange som her kan bidra med verdifull kompetanse, men som i utgangspunktet ikke vil definere seg selv inn blant dåpsplanens aktører. Kirkens Familievern er kanskje nærmere mange i målgruppen enn menighetens barne- og ungdomsutvalg er det?

Vi trenger å oppvurdere de mulighetene til god dåpsopplæring som finnes i våre menigheter, i de levende trosmiljøer.

Vi trenger *ikke* en serie med nye aktiviteter. Vi *trenger* et bevisst arbeid for å gjøre dåpsopplæringen strukturert og målrettet; i et bevisst samarbeid med barnehage og skole.

Videre *trenger* vi et energisk og målbevisst arbeid for å høvle ned tersklene mellom organisasjoner og rådsstruktur, preget av gjensidighet og likeverd i samarbeid.

Kirkens fremtid er avhengig av:

Investering i barn og unge

Et aktivt og myndig lekfolk

Et levende gudstjensteliv

Et inkluderende og tjenende fellesskap

Et kompetent personell

Et godt samvirke mellom råd og embete

Profesjonell forvaltning som kan ivareta og styrke det utadrettede menighetsarbeid.

Kirken vil være mer kirke, for flere. Dette perspektivet skal gjennomsyre alt arbeidet og være overordnede mål som de enkelte arbeidsfeltene må ta tilstrekkelig hensyn til når oppgavene profileres.

IV HOVEDFUNKSJONER - DE SENTRALKIRKELIGE RÅD

“Alt som kan gjøres for å vekke og nære det kristelige liv i menigheten” - denne formulering angir hva som er vesentlig innenfor virksomheten både på lokalt (menighetsråd), regionalt (bispedømmeråd) og sentralt plan (Kirkemøtet) i vår kirke. Dette er med å understreke den nære sammenheng det må være mellom den virksomhet det legges opp til sentralt i kirken, og det som skjer regionalt og lokalt. Soknet eller menigheten er grunnenheten i Den norske kirke. Her samles mennesker til fellesskap om ord og sakrament, og her foregår menighetsbyggende, utadrettet virksomhet. De sentralkirkelige råds virksomhet må fungere som bidrag som kan være med å styrke menighetsfellesskapet, både på det mellommenneskelige og det åndelige plan. Det er viktig at det er en kontinuerlig kommunikasjon mellom de ulike nivåer i “kirkestrukturen”. På sentralt nivå må man til enhver tid være orientert om aktuelle problemstillinger lokalt. Prosjekter og planer fra sentralt hold må imøtekomme behov og etterspørsel i menighetene.

De sentralkirkelige råds hovedoppgave er å

- støtte, hjelpe og utfordre kirkens organer, ansatte og frivillige medarbeidere i det daglige arbeid blant medlemmer i Den norske kirke og i den grenseoverskridende misjon.
- fremtre på vegne av Den norske kirke overfor det nasjonale og internasjonale samfunn og i forhold til andre kristne kirker og andre religioner.

Rådenes ansvar vil være konsentrert om disse hovedfunksjonene:

Strategiorgan

Utvikle holdninger og ideer og samordne prioriteringer av innsatsingsområder i forhold til bredden av kirkens medlemmer og innen menighetsarbeidet.

Samordningsorgan

Bidra til en tjenlig fordeling av ansvar og oppgaver mellom instanser som har et arbeid innrettet mot menighetene og på vegne av kirken.

Service- og kompetanseorgan

Drive service, utrednings og informasjonstjeneste overfor kirkelig ansatte, organer, offentlige myndigheter, presse m.v.

Forvaltningsorgan

Ivareta de oppgaver som Kirkemøtet eller rådene er tillagt i medhold av lover og bestemmelser.

IV ARBEIDSOMRÅDER

De sentralkirkelige råd (DSR) har et bredt spekter av løpende oppgaver og funksjoner på en rekke felt. De ulike arbeidsområdene presenteres her fortløpende, men beskrivelsen vil ikke være fullstendig hva løpende oppgaver angår. Det er ikke formulert målsettinger for de enkelte fagfeltene. Alt arbeidet skal måles opp mot det overordnede mål som skal være retningsgivende for hele virksomheten. Selv om det må opprettholdes en viss virksomhet innenfor samtlige virkeområder, fremmes det på bakgrunn av de utfordringer som er beskrevet forslag om at noen utvalgte områder gis særlig prioritet.

1. KIRKENS ØKONOMI

Arbeidet med å få økte bevilgninger over statsbudsjettet til Den norske kirke er en permanent oppgave som må følges opp både i forhold til de forslag departementet fremmer, og i forhold til Stortingskomiteens innstilling. Klare behov og god dokumentasjon vil være viktige forutsetninger. Særlige viktige områder er nye stillinger som menighetsprest- og prostiprestestillinger, økte bevilgninger til diakoni, undervisnings og kirkemusikkjenesten, midler til dåpsopplæring og økning av vikarbudsjetten, ordninger for en bedre sykepengerefusjon, og sikring av en god avkastning av Opplysningsvesensets Fond. Videre vil det være viktig å arbeide for en øking av bevilgningene til de sentralkirkelige råd slik at de sentralkirkelige rådsorganer kan komme imøte de utfordringer kirken står overfor.

En viktig side ved kirkens økonomi vil videre være å følge utviklingen når det gjelder kommunale bevilgninger til menighetene, særlig i de mange menigheter som lider under altfor lave bevilgninger. Arbeidet med å utrede alternative finansieringsformer i kirken, f.eks med kirkeskatt, vil bli tatt opp av stat-kirke-utvalget.

2. KIRKENS PERSONELL

Kirkerådet vil ha en særlig oppmerksomhet knyttet til målsettingen om at hele Den norske kirke skal ha tilstrekkelig med kvalifiserte medarbeidere og være en god arbeidsplass.

Sentralt i dette arbeidet vil arbeidet med rekruttering til kirkelig utdanning og tjeneste stå. For å følge opp dette arbeidet må det opprettes en prosjektstilling som arbeider med rekruttering. Kartlegging av behov, arbeid med strategisk satsing og markarbeid vil måtte inngå i stillingen.

Det vil videre være nødvendig å prioritere arbeidet med en **kirkelig bemanningsplan**. I kontakt med aktuelle samarbeidsorganer vil Kirkerådet i kommende 4-årsperiode målbare helhetskirkelige behov og anliggender når det gjelder kompetanseutvikling i kirken, rekruttering, tilsetningspraksis og personalpolitikk.

I forlengelsen av saken vedrørende "Vigsling av kantor" anbefaler Kirkerådet for Kirkemøtet at det foretas en utredning av spørsmålet om **det kirkelige embete**. Det er behov for en avklaring av kateket- og diakontjenestens forhold til det kirkelige embete, videre er det behov for å arbeide med en videre avklaring av forholdet mellom embete og råd, og endelig å komme frem til gode samvirkemodeller mellom de to hovedstrukturene i vår kirke. Den embetsteologiske avklaring vil være ressurskrevende, og det er viktig at dette arbeidet nå bringes frem til en avslutning.

Homofile i kirken

Kirkerådet vil i den kommende perioden legge forholdene til rette slik at den pågående dialogen om homofiles plass i menigheten kan holdes levende.

Kompetansesenter

Kirkerådet vil samarbeide med KA og departementet med opprettelse av et kirkelig kompetansesenter. Selv om kompetaneseutvikling primært er arbeidsgivers ansvar må arbeidet skje i tett samarbeid med utdanningsinstitusjonene og «brukergruppene, dvs yrkesorganisasjonene.

3. KIRKELOV OG KIRKEORDNING

Stat-kirkeutredningen

Utvalget vil prioritere arbeidet med evaluering av det kirkelige reformarbeid, men det vil også bli arbeidet med spørsmål knyttet til kirkeforståelse, religionsfrihet, pluralisme og flerkulturelt samfunn, reformer i kirkeordningen, økonomi, dåps- og trosopplæring og fremtidig kirkeordning.

Medlemsregisteret

Stortinget har vedtatt at det skal etableres et sentralt medlemsregister for Den norske kirke. Høsten 1997 ble første fase av etableringen avsluttet, og et kirkelig valgmanntall til bruk ved menighetsrådvalget ble skrevet ut på bakgrunn av foreløpige medlemslister.

Et sentralt medlemsregister for Den norske kirke skal, i tillegg til å være valgmanntall, også kunne brukes ved utregning av offentlig tilskudd til andre tros- og livssynsamfunn og være et nødvendig arbeidsverktøy i det daglige i dagens 1300 sokn. Det er derfor viktig at registeret er mest mulig korrekt i forhold til kirkelovens bestemmelser om medlemsskap i Den norske kirke.

Det vil bli utarbeidet driftsrutiner for medlemsregisteret slik at oppdateringer og påkomne rettinger blir registrert på forsvarlig måte. Dessuten vil informasjonsbehovet bli fulgt opp, og det vil bli utviklet programvare og rutiner for distribusjon av medlemsregisteret til den lokale menighet.

Oppfølging av kirkeloven

Etter at ny kirkelov trådte i kraft 1.1.1997 er det nedlagt mye arbeid både regionalt og lokalt for å få etablert de nye ordningene. Medarbeidere er rekruttert til deltagelse i kirkelige rådsorganer og til nyopprettede stillinger som f.eks daglige ledere for de kirkelige fellestråd. Det vil i den kommende periode være nødvendig å evaluere de ordninger som er vedtatt, samtidig som en må sikre nødvendig kompetanse både blant ansatte og valgte rådsmedlemmer av den lokale kirkelige styringsstruktur. Det vil til en hver tid være behov for å tolke og kommentere det kirkelige lov- og regelverk. Det er her nødvendig med et samarbeid mellom KA, departementet og KR slik at det kan gå ut tilnærmet ensartede signaler fra de ulike instanser.

En viktig intensjon med den nye kirkeloven har vært å frigjøre ressurser særlig for prester og menighetsråd, til konsentrasjon om kirkens primære oppdrag, for slik å legge til rette for et aktivt engasjement og en stadig fornyelse av folkekirken. I forhold til det arbeid som skjer

lokalt og regionalt, vil Kirkerådet følge utviklingen gjennom stadig kontakt med bispedømmerådene.

Videre vil menighetsrådsvalget i 2001 være en viktig utfordring. Det gjelder både m.h.t. rekruttering av kandidater og få økt oppslutning om valget, og deretter å gi de folkevalgte en god opplæring.

Av ordningsmessige spørsmål ellers vil organiseringen og statuttene for de sentralkirkelige råd måtte gjennomtenkes.

Videre vil spørsmål om soknegrenser drøftes, bl.a i byene hvor folks tilhørighet til soknet ikke alltid er i samsvar med bosettingen.

Utredningen om "Ledelse og lederroller i den lokale kirke" som KIFO har forestått, tilsier at det på dette felt ligger store utfordringer, både når det gjelder forholdet mellom sokneprest og daglig leder, og mellom daglig leder i fellesråd og menighetsråd.

4. GUDSTJENESTE, LITURGI, KIRKEMUSIKK

Gudstjenestelivet

Gudstjenestelivet er selve livsnerven i menighetens liv, og det løpende arbeid med liturgi og kirkemusikk må oppprioriteres. Over tid er dette arbeidet trappet ned; fra å ha to fagkonsulenter på feltet samt en prosjektmedarbeider er det i dag kun en fagkonsulent som skal ivareta hele spekteret. Dette medfører bl.a at løpende saker i forhold til liturgiske klær ikke blir behandlet på forsvarlig måte. Uten at personalressursene økes på feltet, er det nesten uforsvarlig å peke på områder utover det løpende arbeid. Likevel må behovet for videre arbeid med **ungdom og gudstjenesteliv** nevnes. I forbindelse med 2000-årsjubileet vil gudstjenestefeiringen stå sentralt, og Kirkerådet vil i samarbeid med Liturgisk senter være en sentral aktør.

Kirkemusikk

Kirkemusikertjenesten er en menighetsbyggende tjeneste som med utgangspunkt i gudstjenestelivets musikalske element har medansvar for gudstjenestelivet i menigheten, slik dette kommer til uttrykk i Tjenesteordning for kantorer.

Fra kompetent hold sies det at musikken er vår tids språk. Musikkengasjementet i den oppvoksende generasjon merkes i våre menigheter. Kirken kan mange steder glede seg over et blomstrende korarbeid, ikke minst blant barn og unge. Det er nødvendig å arbeide videre med musikkens språk og stilarter, slik at en oppnår bredde og kvalitet i det kirkemusikalske arbeid. Dette aktualiseres ytterligere av satsingsområdet "*Ung i kirken*".

Den økende bevissthet i menighetene om sangens og musikkens strategiske betydning både i kirkens kontaktskapende og evangeliserende virksomhet og i dåpsopplæringen, må føre til at forholdene legges best mulig til rette gjennom arbeid for økte stillingsrammer og nytenkning om mulighetene til å kombinere stillinger.

Det er også behov for å stimulere til et utvidet samarbeid mellom prester, kirkemusikere og menighetsråd til beste for det gudstjenestlige og kirkemusikalske liv i menighetene.

I forlengelsen av arbeidet med vigsling av kantorer må de utdanningsmessige konsekvenser av den forståelse av kantortjenesten som er nedfelt i tjenesteordningen, utredes. Fra utdanningsinstitusjonene rapporteres det om sviktende rekruttering til kirkemusikkutdanningen. Både sentralt og lokalt må det legges til rette for at unge mennesker kan få opplæring og motiveres til å gå inn i denne viktige tjenesten.

Som oppfølging av tidligere vedtak i Kirkemøtet er det nødvendig å utrede og utvikle veiledning sentralt og på bispedømmeplan for å møte behovet for inspirasjon, faglig rettleiding og personalforvaltning på kirkemusikkens område.

Salmearbeid

Som et hjelpemiddel til dåpsopplæringsarbeidet er det under utvikling en salme- og bønnebok for barn. Dette er et samarbeidsprosjekt mellom Verbum, Kirkerådet og IKO.

Gjennom Norges Kristne Råd er det tatt initiativ til et stort *felleskirkelig salmeprosjekt*. Målsetningen er å opprette en database som inneholder de aktuelle salmetekster og melodier i den form de samarbeidende kirkene er blitt enige om. Materialet skal kunne stilles til rådighet for fremtidige salmebokprosjekt.

2000-års feiringen

Kirkerådet vil være med å arbeide for at 2000-års feiringen kan skje på de ulike plan i kirken. Arrangementene må finne sine lokale variasjoner, men de må være preget av glede, fellesskap, solidaritet og håp. Gudstjenestefeiringen vil stå sentralt i 2000-årsmarkeringen. I tillegg til den nasjonale økumeniske komiteen hvor Kirkerådet er representert, vil regionale komiteer ha en viktig rolle i forhold til tilrettelegging av feiringen. Kirkerådet ser det som en oppgave å være med å arbeide for utløsning av økonomiske midler til arbeidet.

5. BARN OG UNGE

Kirken ønsker å sette fokus på barns- og unges oppvekstvilkår og livssituasjon i samfunn og kirke på bakgrunn av de utfordringene som er nevnt tidligere. Det er viktig å samle alle aktører i barne- og ungdomssektoren i arbeidet mot felles mål. Samtidig som det er viktig å lytte til de unge selv. Her har Ungdommens Kirkemøte 1998 i Trondheim gitt verdifulle erfaringer som må videreutvikles i tiden som kommer.

Ungdommen selv ga her klart uttrykk for behov av en struktur for dette arbeidet i hele kirken og at kirkens samarbeid med de kristne barne- og ungdomsorganisasjonene må styrkes og utvikles i et effektivt nettverk. Samtidig ga ungdommen uttrykk for et sterkt ønske om å være en del av hele menighetens fellesskap, og at gudstjenesten i større grad må bli et felles møtested.

Økumenisk ungdomsarbeid, både nasjonalt og internasjonalt må få en spesiell oppmerksomhet i tiden fremover. Nettverkssamarbeidet med andre organisasjoner og institusjoner som jobber for barn og unge må hele tiden vurderes. Det må rettes økt oppmerksomhet mot forskning og lovgivning som berører barns, unges og familiens levekår.

Visjonen bak **Plan for dåpsopplæring** er å nå alle døpte med opplæring i et levende trosmiljø. Planen utfordrer kirken til å bistå foreldrene i deres oppdrageransvar. Planen utfordrer også kirken til å inkludere barn og unge i menighetens liv, slik at de kan leve og lære i et levende trosmiljø. Planen ser videre barnehage og skole som viktige samarbeidspartnere.

Gudstjenesten som sentrum i menighetens liv går som en rød tråd gjennom alle planens aldersbolker og forslag til ulike faser og tiltak. Planen utfordrer oss også til å se diakoniens sentrale plass i kirkens undervisningsarbeid. Kirken må ha oppmerksomhet på barns og unges oppvekstvilkår og familiens situasjon i samfunnet. Ustabile familie- og bosetningsforhold skaper behov for tiltak som kan styrke sosiale nettverk omkring familiene. Her kan menighetens diakonale arbeid yte positive bidrag. Uten omsorg og fellesskap blir ikke kirkens opplæring det den skal være: En hjelp til å leve i menighetens fellesskap.

I Plan for dåpsopplæring fremstår de avgrensede tiltak som det sted man har mulighet til å nå de mange. Det er likevel en klar målsetting å styrke det kontinuerlige barne- og ungdomsarbeidet. Gjennom et kontinuerlig arbeid vil det være mulig å følge opp de som rekrutteres til kirkens barne- og ungdomsarbeid gjennom de avgrensede tiltak. Menighetene og organisasjonene må utvikle tjenlige samarbeidsmodeller for å finne frem til strategier i dette arbeidet. Dette må skje i respekt for hverandres egenart og integritet.

Innføring av Plan for dåpsopplæring har synliggjort behovet for økte ressurser til menighetene i arbeidet med å utvikle og gjennomføre lokale planer. Gjennom midler fra Opplysningsvesenets Fond har det vært mulig å tilføre menigheter og bispedømmer noe ekstra ressurser. Det må imidlertid arbeides for å øke de økonomiske rammene og bemanningen i menigheten slik at en sikrer et minimum av dåpsopplæring i alle menigheter.

I den kommende periode vil det være viktig å følge opp arbeidet med lovfesting av dåpsopplæring for alle døpte.

Den nye Plan for konfirmasjonstiden vektlegger betydningen av at de unge får leve med i et levende trosmiljø. Planen vektlegger opplevelses- og erfaringsdimensjonen som like viktig som det mer kunnskapsrettede. For å realisere den foreliggende plan vil det være viktig å ha et ungdomsmiljø i menigheten, både med tanke på selve konfirmasjonstiden, men ikke minst som et tilbud om oppfølging etter konfirmasjonen.

2000-års Jubileet ønsker å sette barnet i sentrum. Det innebærer en bevisst fokusering på barn og unge både lokalt, regionalt og sentralt. Dette skal komme til uttrykk både gjennom gudstjenestelivet, i kontakt med skole og barnehage, og andre særskilte tiltak. En rekke festivaler og stevner er under planlegging. Jubileumskomiteen har et spesielt ansvar for å koordinere disse tiltakene slik at det felleskirkelige aspekt blir ivaretatt, Kirkerådet vil ha et særlig ansvar for å legge forholdene til rette så barne og ungdomsorganisasjonene får mulighet til å legge til rette for markeringer.

6. MISJONERENDE MENIGHETER

Arbeidet i forhold til misjon og evangelisering skal hele tiden ha et praktisk, handlingsrettet sikte: Å styrke misjonsengasjementet i menighetene. Viktige utfordringer for SMM vil være å støtte bispedømmene i deres arbeid med å bygge misjonerende menigheter, arbeide for å skape god kommunikasjon mellom de ulike aktører regionalt og sentralt, og arbeide for å gjøre misjon til et kontinuerlig og organisk element i gudstjenesteliv, forkynnelse og undervisning gjennom å påvirke utdanning, yrkesidentitet og spiritualitet i kirken. Et konkret mål er at 50 % av Den norske kirkes menigheter har inngått samarbeidsavtaler med en eller flere misjonsorganisasjoner om løsning av konkrete misjonsoppgaver innen år 2000.

7. INTEGRERING AV SAMISK KIRKELIV I DET ØVRIGE KIRKELIV

På sentrale felter av kirkens liv som *Gudstjenesteliv* og *Dåpsopplæring*, er det viktig å holde fram visjonen om at samisk kirkeliv skal være en naturlig og integrert del av det øvrige kirkeliv i Norge. Det er imidlertid nettopp innenfor disse felt en best måler hva som er oppnådd, og mangelen på materiell på morsmått, særlig i de lule- og sørsamiske språkområder, vitner om at det fortsatt er en vei å gå før likeverdighet mellom samisk og norsk kirkeliv er en realitet.

Arbeidet med å utvikle samisk kirkeliv i lys av samisk kirke- og kristendomsforståelse og i overensstemmelse med samisk tradisjon har pågått i mange år gjennom liturgi- og salmearbeidet, spesielt i nord; men etterhvert også i sørsamisk område. Nemnd for gudstjenesteliv bør, også gjennom samisk representasjon, få et ansvar for integrering av det samiske.

Kirkens kompetanse innenfor kirkemusikk og kirkelige tekstiler må tilflyte og tilpasses samisk kirkeliv på en annen måte enn hittil.

Samisk kirkeråd har til gode å sette i gang virksomhet på feltene misjon / evangelisering og diakoni, sett i et samisk kirkelig perspektiv. Arbeidet må drives i nært samarbeid med den lokale og regionale kirke. Rådets faggruppe «Samisk teologi og kristendomsforståelse» representerer en ressurs som kan brukes i alle samiske områder ved utviklingen av samisk kirkeliv i dag.

Samisk kirkelivs fremtid avhenger av hvordan en lykkes med å rekruttere unge mennesker til kirkelig tjeneste. Det bør ikke være tyngre å arbeide i samiske og samisk-norske menigheter. Merarbeidet i to-språklige menigheter må kompenseres, og faste ordninger som innebærer forpliktelse til stadig kompetanseheving innen samisk språk og kultur må etableres.

8. ØKUMENISKE OG INTERNASJONALE SPØRSMÅL

Tro og kirkeordning

Samarbeid med de kirker som Den norske kirke idag har kirkefelleskap med vil bli prioritert i den kommende fireårs periode. En målsetting er at flere bispedømmer, menigheter og faginstitusjoner etablerer kontakt med Porvo-kirkene, særlig i Baltikum og Storbritannia. En annen målsetting er å få gjort nødvendige kirkerettslige avklaringer, og at viktige emner som f.eks våre respektive kirkers forståelse av diakontjenesten i forhold til embetet avklares. Det vil bli tatt initiativ til lokale samarbeidstiltak mellom menigheter i vår kirke og i Metodistkirken i Norge.

Samtalegruppen med Misjonsforbundet har lagt en plan som tar sikte på å få gjort et nødvendig avklarende arbeid som kan få betydning for det fremtidige forholdet mellom de to kirkene.

I perioden siktes det også mot en avklaring av den norske kirkes forhold til de reformerte, unerte og lutherske kirkene i Europa i rammen av Leuenberg kirkefelleskap.

I en tid hvor det høstes av frukter av langvarige teologiske samtaler mellom kirker, både bilateralt og gjennom internasjonale organisasjoner som Kirkenes Verdensråd, vil det være viktige for Den norske kirke å ha en sentralkirkelige teologisk fagnemnd som - i samspill med våre teologiske miljøer - kan sikre en fortsatt kompetent deltakelse på dette tradisjonsrike feltet innen arbeidet for kirkens enhet.

Økumeniske relasjoner

Den norske kirke vil i fireårs-perioden videre utbygge sin kontakt med andre kirker og med økumeniske organer. Den viktigste delen av dette skjer på det lokale menighetsplan når dører åpnes for kontakt med andre kirker i lokalsamfunnet eller andre steder i verden. Fordi Mellomkirkelig Råd får henvendelser fra kirker som ønsker kontakt, vil det være tjenlig om bispedømmerådene har fullstendig oversikt over slike relasjoner og at disse tilflytter Mellomkirkelig Råd som står for en viss grad av samordning.

Den norske kirke ønsker fortsatt å være en aktiv deltaker i Norges kristne råd, Konferansen av Europeiske kirke(KEK), Kirkenes Verdensråd(KV) og Det lutherske Verdensforbund(LVF) . Det må arbeides for at vår kirkes kontingent til KV kan økes . Mye av visjonene rundt økumeniske og internasjonale spørsmål som Mellomkirkelig Råd ønsker å utfordre bispedømmer og menigheter til å være med å dele, er forankret innenfor disse organisasjonene.

Dialog med mennesker av annen tro

I den kommende fire-årsperioden vil religionsdialog i vid forstand representere en utfordring som Den norske kirke må gå inn i med mer tid og ressurser enn tidligere. Et naturlig innsatspunkt kan være å forsterke deltakelsen i Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn i Norge.

Vi bør også videreutvikle de bilaterale inter-religiøse dialogene med den største ikke-kristne gruppen i Norge som er den muslimske og likeså med Det Mosaiske Trossamfunn i Norge .

Fred og forsoning

Kirkens rolle i tider hvor kriger og totalitære regimer avløses av fred og demokrati er i de senere år i økende grad kommet i fokus i lands som Sør-Afrika, Namibia, Baltikum og Guatemala. I land som Sudan, Rwanda, Kongo, Eritrea og Etiopia foregår det en økende grad av samarbeid mellom kirkene og andre religiøse samfunn for å bidra til etterlengtet fred og forsoning. Mellomkirkelig Råd er allerede deltakere i flere slike prosesser, blant annet i samarbeid med Utenriksdepartementet , Kirkens Nødhjelp og Norges kristne råd . I den kommende fireårs-perioden vil MKR søke å intensivere sin innsats på dette felt .

Menneskerettigheter og urbefolkningsproblemer

Kirkemøte-saken om menneskeverd og menneskerettigheter i anledning 50 års jubileet for Verdenserklæringen om menneskerettighetene gir signal om at arbeid med ulike menneskerettighetsproblemer, nasjonalt og internasjonalt vil stå sentralt i fireårsperioden.

Lokaliseringen av Det norske menneskerettighetsfond i Mellomkirkelig Råd i den kommende fireårs-perioden innebærer en mulighet for Den norske kirke til å styrke kontakten til kirker som ønsker å engasjere seg i menneskerettighetsarbeid og å bygge broer over mot lokale menneskerettighetsgrupper.

Den norske kirke vil delta i oppfølgingen av "Oslo-koalisjonen om religions og livssynsfrihet" som ble dannet høsten 1998 og søke å få søsterkirker og internasjonale økumeniske organisasjoner til å delta aktivt i koalisjonen.

Den norske kirkes engasjement i Urbefolkningsspørsmål bør i økende grad knyttes til Samisk Kirkeråd og kirkeliv. Spørsmål om urfolks rettigheter, nasjonalt og internasjonalt forberedes i økende grad av Komiteen for internasjonale spørsmål (KISP), i kontakt og samarbeid med Samisk kirkeråd .

Intensjonene i det som er initiert i forbindelse med FN's Internasjonale tiår for verdens urbefolkninger må i pakt med Kirkemøtevedtaket fra 1997 følges opp ved arbeid overfor berørte departement for å få stilt til disposisjon nødvendige økonomiske ressurser.

Nasjonalt må kirken bidra til debatten om samiske rettigheter, både lokalt, regionalt og sentralt. Ved saklig formidling av kunnskap og åpen fordomfri dialog kan kirken legge til rette for at prosessene omkring forsoning gis en positiv retning.

Det er viktig i arbeidet med det sentrale temaet «Evangeliets møte med kulturene» at Samisk kirkeråd er tydelig når det gjelder egen kristen identitet i en luthersk og de fleste steder en læstadiansk tradisjon. Imidlertid vil hele Kirken i årene som kommer måtte utfordres av trossmøter mellom ulike urfolk.

Allerede i desember 1998 under Kirkenes Verdensråds generalforsamling i Harare har Samisk kirkeråd en klar forventning om at den norske delegasjonen står samlet i arbeidet med å trygge urbefolknings språk, kultur og landrettigheter. Slik følger en budskapet til medlemskirkene fra LVF's generalforsamling i 1997.

Forbruk og rettferd.

Som oppfølging av Kirkemøtesaken 1996 om «Forbruk og rettferd» er det utarbeidet en egen fremdriftsplan for de 10 temafelt: fondsforvaltning, merkeordning for rettferdige varer, ressursbevissthet, bruk av tid og penger, bioteknologi, urbefolkning, gjeld, klima, Grønn skatt og Lokal Agenda 21.

Det er opprettet en kontaktgruppe for «Forbruk og rettferd» med representanter for alle 11 bispedømmer i Den norske kirke sammen med Kirkens Nødhjelp og Norges kristne råd. Gruppen samles en gang i året til en fagdag, og to tre ganger i året utveksles det relevant informasjons- og ideutvekslingsmateriell. En rapport pr. september 1998 vil bli forelagt Kirkemøtet 1998. Som en fortsatt kirkelig etisk utfordring i forhold til konsum- og forbrukerkulturen og i forhold til vårt globale ansvar for skaperverket, vil dette være et prioritert arbeidsfelt i kommende periode.

9. KVINNESPØRSMÅL OG LIKESTILLING

Det økumeniske tiåret som har vært satsingsområde gjennom en tiårsperiode er nå avsluttet.

I og med Kirkemøtets gjeldende ordninger og vedtak i forbindelse med dette tiåret har Den norske kirke blitt tydeligere profilert og sterkere forpliktet når det gjelder aktivt arbeid for likeverd og reell likestilling mellom kvinner og menn i kirke og samfunn. Kirkens visjon er et fellesskap som berikes ved at de to kjønn har samme innflytelse og status. Bare slik kan både kvinners og menns erfaringer, drømmer og innsikt prege prioriteringer og arbeidsmåter når det gjelder alle sider av kirkens liv og virksomhet. For å oppnå dette vil det være viktig at kjønns- og likestillingsperspektivet integreres i og ivaretas på alle felter, samtidig som det fremdeles er nødvendig med et eget arbeid med slike spørsmål.

Det vil også være en generell utfordring for kirken som helhet, spesielt det sentrale og regionale plan, å videreføre det arbeidet som er gjort i rammen av Det økumeniske tiåret og å følge opp kirkemøtets vedtak som gjelder kvinnespørsmål og likestilling. En egen strategiplan for dette arbeidet vil bli fremlagt til Kirkemøtet 1999. Som et utgangspunkt for det videre arbeidet vil det være nærliggende å ta utgangspunkt i følgende målsettinger:

- Fremme kvinners fulle deltagelse i kirke og samfunnsniv.
- Synliggjøre og styrke kvinners arbeid med teologi, gudstjeneste- og trosniv.
- Integre kvinners kompetanse i kirkens arbeid for fred, rettferdighet og vern om skaperverket.
- Intensivere kirkens innsats mot vold og overgrep.

Til det siste punktet må det presiseres at seksuelle overgrep i kirkelige sammenhenger, både i forhold til kvinner og menn, barn og voksne, representerer et spesielt ansvar og utfordringer til å rydde opp i eget hus.

Initiativet til Det økumeniske tiåret kom fra Kirkenes Verdensråd. Dessuten har Det Lutherske Verdensforbund sluttet opp om dette tiåret og gitt vesentlige bidrag. Det vil også i fortsettelsen være viktig å motta impulser fra ulike internasjonale økumeniske organer og på andre måter delta i større fellesskap både nasjonalt og internasjonalt, når det gjelder innsats og samarbeid på feltet kvinnespørsmål og likestilling.

10. DIAKONI

Utfordringene er mange innen det diakonale feltet, og som det fremgår av det foregående er diakonien et vesentlig aspekt innen mange arbeidsfelt. Plan for diakoni er et redskap for å se og møte noen av disse utfordringene på menighetsplan. Arbeidet med en relansering av planen er kommet godt igang og må fortsette. Målesettingen er at innen år 2000 har 50 % av landets menigheter en lokal diakoniplan.

Satsingen vedrørende «Kirkens arbeid blant mennesker med psykisk utviklingshemming» går inn i sitt siste år (1999). Det er imidlertid svært viktig å føre dette arbeidet videre i de spor som nå er lagt, engasjementet utvides for å legge til rette for kirkelig deltagelse for alle grupper funksjonshemmede i den kommende perioden.

I kommende fireårsperiode vil arbeidet for funksjonshemmede i kirken styrkes i forhold til tidligere. Dette er muliggjort gjennom en treårig prosjektstilling i Kirkerådet.

Det vil være et overordnet mål i dette arbeidet å skape forståelse for at dette arbeidsfeltet skal være en integrert del av helheten både sentralt og lokalt i kirken. Det er viktig at arbeidet for mennesker med funksjonshemninger ikke blir et spesialfelt for noen få, men at feltet i større eller mindre grad preger alt som det arbeides med i kirken.

Videre må mennesker med funksjonshemninger og deres utfordringer synliggjøres på alle områder og nivåer i kirken. Det er viktig at funksjonshemmede blir synlige både som ressurser kirken må gjøre bruk av, og som utfordringer både til kirkens teologi og da særlig menneskesynet og også til kirkens praktiske liv med ulike former for tilrettelegging der det kreves.

Kirken har en stående forpliktelse til å arbeide for vern om livet. Dette gjelder fortsatt vern om det ufødte liv. I den senere tid er også vern om livet i dets avsluttende fase blitt mer presserende. Vi blir utfordret av Kirkemøtets sak om eutanasi og vil på en særlig måte følge opp denne. Fra flere hold trues menneskeverdet og respekten for menneskets naturlige livsløp. Det er derfor viktig at kirken holder fast ved menneskets verd og arbeider for at det blir respektert i vårt samfunn.

Det er et gledelig diakonalt engasjement på de ulike plan i kirken. Det er imidlertid et behov for i større grad å bringe de ulike aktører sammen, også fra den tradisjonelle institusjonsdiakonien for å informere og inspirere hverandre og for å forene kreftene.

Internasjonal diakoni

Gjennom plan for diakoni slås det fast at menighetens diakonale arbeid ikke må isoleres fra sosialetisk engasjement for rettferdighet i verden. Internasjonal diakoni - forstått som kirkens arbeid og kamp mot fattigdom, lidelse og undertrykkelse utenfor våre egne grenser - innebærer både holdnings- og handlingsskapende arbeid. Noe konkretiseres gjennom deltemaene innen "Forbruk og rettferd"- feltet (se s.), annet gjennom aksjonsformer som Fasteaksjonen, TV-aksjonen, Misjonsaksjoner og gjennom vennskapskontaktarbeid i gjensidig likeverd mellom menigheter i Norge og søstekirker i andre land. Kirkens selvforståelse som en grensesprengende kirke i solidaritet med de svakest stilte i verdenssamfunnet får særlige utfordringer gjennom Internasjonal diakoni.

Utvikling innen bio- og genteknologi

Som viktig etisk premissleverandør i det norske samfunnet utfordrer utviklingen innen bio- og genteknologi kirkens oppmerksomhet. Utviklingen reiser svært mange spørsmål, hvor samfunnet må velge vei, ikke minst gjennom lovgivning. Kirken må følge med i utviklingen, bidra til å gjøre forskjellige sider ved denne utviklingen kjent, og si tydelig fra hvilke utviklingstrekk som ikke kan aksepteres.

11. INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON

Det er en oppgave å støtte menighetene i arbeidet med å kommunisere evangeliet slik at mennesker finner veien til gudstjenesten og fellesskapet i menigheten - og hjelpe kirkens medarbeidere til presentasjon av kirken og dens budskap i det offentlige rom.

De sentralkirkelige råd vil videreføre kursopplegget for biskopene og utvide det til de sentralkirkelige råds og bispedømmenes ledere ved starten på en ny rådsperiode.

Det vil også bli arbeidet for å få de nye lokale rådsorganene til å systematisere sitt informasjonsarbeid, blant annet gjennom menighetsbladene.

Det er et mål å videreutvikle Den norske kirkes web på Internett til et kunnskapssted for alle som vil vite hva kirken er og hva den står for. Det innebærer at websiden raskt må kunne tilby oppdatert egnet informasjon i form av vedtak og uttalelser i offisielle kirkelige organer sentralt og regionalt de siste årene. Samtidig må det gå an å finne frem til de menigheter som er tilknyttet Internett.

12. INTERN ADMINISTRASJON

Det har over lenger tid vært arbeidet med den interne organisering i sekretariatet.

Organiseringen av arbeidet i sekretariatet henger nøye sammen med de tre sentralkirkelige råds forhold til hverandre. Kirkerådet anser det som nødvendig å arbeide for en revisjon av forskriftene og statuttene for de sentralkirkelige råd med sikte på en mer saksvarende fordeling av oppgaver, ansvar og ledelse.

For at Kirkerådet skal kunne møte morgendagens utfordringer er det nødvendig med høyt kvalifiserte medarbeidere. Dette stiller krav til den interne lønns- og personalpolitikken.

Allerede rekrutterte medarbeidere må gis anledning til å videreutvikle seg faglig, og lønns- og arbeidsforhold må ligge på et nivå som muliggjør nyrekruttering av høyt kvalifiserte medarbeidere.

VIRKEMIDLER I MØTE MED FREMTIDENS UTFORDRINGER.

For å oppnå mest mulig i forhold til de prioriterte områder må det arbeides strategisk i forhold til ulike virkemidler.

De ytre rammevilkår er med å sette klare grenser for virksomheten. Det vil derfor være en klar målsetting for den kommende 4-årsperioden å fortsette et målrettet arbeid for å sikre økede budsjettammer. Det vil være behov for å øke lønns- og driftsbudsjettet vesentlig. Samtidig vil det være nødvendig å ha prosjektmidler tilgjengelig for å løse ad-hoc oppgaver slik som den pågående Stat-kirkerutredningen og den planlagte bemanningsplanen.

I de senere år er mange av departementets oppgaver overført til Kirkeråd og/eller bispedømmeråd. Kirkedepartementet er en viktig samarbeidspartner for Kirkerådet, og det er

viktig med jevnlig kontakt, både for utveksling av informasjon, for planlegging og for samtenking.

For å unngå dobbeltarbeid, og for å få maksimalt ut av begrensede midler er det viktig å samordne ressursene. Vi tenker både i forhold til de ulike nivåer i kirken, som sentralt organ vil det være mest hensiktsmessig at de sentralkirkelige råd primært henvender seg til og arbeider gjennom det regionale leddet, bispedømmerådet, som videre henvender seg til menighetsplanet. Her vil det også være viktig å samordne programmer og satsingsområder mellom Kirkemøtet og Bispedømmerådene, og å finne frem til egnede ansvar og arbeidsfordeling, slik at disse organene kan kompetere og supplere hverandre.

Derneft er det viktig å finne frem til adekvate samarbeidsmodeller med andre kirkelige organer som arbeider på nasjonalt nivå. Det er inngått samarbeidsavtaler med IKO og KA som sikrer samarbeid og arbeidsfordeling. SMM er et eksempel på en samarbeidsmodell som fungerer både sentralt og lokalt. Videre er det et tett samarbeid med KIFO og NKR. De frivillige kristne organisasjonene representerer også en utfordring til samarbeid. Samarbeid vil ofte også medføre behov for rolleavklaring.

VI PRIORITERTE OMRÅDER

Dokumentet har gitt en oversikt som viser et vell av arbeidsfelt. Samtidig er det pekt på spesielle utfordringer, utfordringer som krever en spesiell oppmerksomhet i den kommende perioden. For å kunne møte disse utfordringene er det nødvendig med bevisste prioriteringer både i forhold til økonomi og arbeidsinnsats. Dette medfører blant annet at tilskuddsmidler fra Opplysningsvesenets Fond prioriteres til prosjekter innenfor disse feltene (tidligere kalt satsingsområder).

Prioriteringene må videre få konsekvenser for profileringen av arbeidet innenfor ulike arbeids- og ansvarsområder. F.eks vil en prioritering av barn og unge ikke bare ha konsekvenser for den som har barn og ungdom som sitt spesielle arbeidsområder. Barn og unge som målgruppe skal være i bevisstheten hos et samlet sekretariat. Prioriteringen må få konsekvenser for f.eks vår gudstjenestetenking, for våre prioriteringen for jubileumsfeiringen, for økumenisk og internasjonalt engasjement m.v.

A. Følgende arbeidsfelt foreslås prioritert i perioden 1999 - 2002, og foreslås samtidig som satsingsområder for midler tildelt fra Opplysningsvesenets Fond:

- **Barn og unge med særlig vekt på**
 - dåps og konfirmantarbeid
 - familierelatert arbeid
 - nettverksbygging.

- **Rekruttering og bemanning**

B. Prioriteringer frem t.o.m. år 2000:

- **Prosjektorientert diakonal satsing (videreføring)**
- **Menighet og misjon (videreføring)**
- **Jubileum 2000 (videreføring)**

C. Prioriteringer frem t.o.m. 1999:

- **Kirkens arbeid blant mennesker med psykisk utviklingshemming**

D. Permanent satsingsområde Opplysningsvesenets Fond

Tidligere Kirkemøter har merket ut visse områder som langsiktige prioriteringer, dette gjelder

- **Samisk kirkeliv og**
- **Stiftelsen Kirkeforskning.**

Disse prioriteringer foreslås opprettholdt.

E. Prioritert felt i de sentralkirkelige råd, men ikke som prosjektområde for midler fra Opplysningsvesenets Fond:

- Forbruk og rettferd

f:/roseg/strat3.doc
310898